

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Anne Raud

**EHETE SÄILITAMINE EESTI TARBEKUNSTI- JA
DISAINIMUUSEUMI KOGU NÄITEL**

Bakalaurusetöö

Juhendaja: Merike Kallas, MA

Tallinn 2017

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud bakalaureusetöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

„ ” 2017. a.

.....

üliõpilase allkiri

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele :

„ ” 2017.a.

.....

juhendaja allkiri, akadeemiline või teaduskraad

Kaitstud hindele:

.....

„ ” 2017. a.

.....

SISUKORD

SISUKORD.....	2
SISSEJUHATUS	4
1. ÜLEVAADE EESTI TARBEKUNSTI- JA DISAINIMUUSEUMI AJALOOST, HOONEST JA KOGUDEST	6
2. EHETE JA METALLESEMETE SÄILITAMINE.....	9
2.1. Sisekliima hoidlas	9
2.2. Museaalide säilitamisviis ja säilitamiseks sobilikud materjalid.....	14
3. MUSEAALIDE MÄRGISTAMINE.....	18
3.1. Märgistamise viisid.....	18
3.2. Märgistamine Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseumis	22
4. DOKUMENTEERIMINE.....	27
4.1. Uute museaalide vastuvõtmine ja dokumenteerimine.....	27
4.2. Konserveerimistöõde dokumenteerimine.....	30
5. EESTI TARBEKUNSTI JA DISAINIMUUSEUMI PÜSIEKSPOSITSIIONID	32
5.1. Eesti disaini püsiekspositsioon.....	32
5.2. Tarbekunsti püsiekspositsioon	36
KOKKUVÕTE	38
Soovitused ja ettepanekud ETDMile ehte- ja metallikogu säilitamiseks ja eksponeerimiseks.....	39
KASUTATUD MATERJALID	41
Kirjandus.....	41
Intervjuud ja vestlused	41
Käsikirjalised ja publitseerimata materjalid.....	41
Internetiallikad	42
Seadusandlikud dokumendid	43
Illustratsioonide nimekiri	44
SUMMARY	45
PE3IOME.....	47
LISAD.....	49
Lisa 1. SEISUNDIPASS/CONDITION REPORT	49
Lisa 2. Ankeet kunstnikule ehete kirjeldamiseks	51
Lisa 3. Konserveerimistöõde aruande vorm	52
Lisa 4. Illustratsioonid	60
Lisa 5. Museaalide säilitamiseks soovitatavad temperatuuri ja õhuniiskuse (RH) väärtused.....	72

SISSEJUHATUS

Ajalooliselt on ehtekunst alati olnud väga kõrgelt hinnatud tarbekunsti valdkond. Seetõttu on ehted saanud tähtsa koha paljude muuseumide ja erakollektsionääride kogudes, tänu millele on jätkuvalt aktuaalne ka ehete säilitamise teema.

Puutusin antud teemaga kokku juba oma eelmises töös, kui konserveerisin Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi ehteid tarbekunsti püsiekspositsiooni jaoks. Töö käigus selgus, et ehete konserveerimise ja säilitamise teemat on Eestis vähe uuritud ning vaid ehete konserveerimisele spetsialiseerunud konservaatoreid ei leidugi. Muuseumi projektijuhi Ketli Tiitsari kaasabil uurisin Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi ehtekogu säilitamise ja dokumenteerimise praktikat ning kaalusime ideid, kuidas hetkel kasutuses olevaid süsteeme täiendada nii säilitamise kui konserveerimise aspektist.

Töö eesmärgiks on uurida ehete säilitamise printsiipe erialase kirjanduse ja erinevate muuseumide kogemuse põhjal. Lisaks sellele vaatlen lähemalt ETDMi ehtekogu säilitustingimusi ning rakendan uurimuse tulemuseks saadud teadmisi ettepanekutes käesolevate hoiustamistingimuste ning dokumenteerimise parendamiseks. Eesmärgiks ei ole võrrelda säilitustingimusi erinevates muuseumides.

Tähtsamateks uurimusküsimusteks on ehete säilitamiseks sobilik kliima, eksponeerimiseks ja säilitamiseks sobilikud viisid ja materjalid, museaalide märgistamine ja uute museaalide dokumenteerimine.

Uurimuse raames külastasin mitmeid asutusi ning konservaatoreid, tutvusin ehete säilitamisprintsiipide ning -säilitustingimustega. Esmalt kohtusin Eesti Rahva Muuseumi metallikonservatori Karl-Erik Hiemaaga ja koguhoidja Ülle Jäega, kes tutvustasid mulle Eesti moodsaima ehte- ja metallihoidlat ja muuseumi ekspositsioone. Teiseks kohtusin Aive Viljusega, kes viis mind kurssi Tallinna Ülikooli Arheoloogiakeskus hoidlate säilitustingimustega. Samuti õnnestus mul kohtuda Praha Dekoratiivkunstimuuseumi (*Museum of Decorative Arts in Prague*) metallikonservatoriga Karla Frajerovaga, kes näitas mulle muuseumi moodsat metallikonserveerimisstuudiot ja metallikoguhoidlat ning tutvustas mulle ehete

säilitamisprintsipe. Samuti vestlesin Niguliste muuseumi direktoriga Tarmo Saaretega metallesemete säilitamisest ja eksponeerimisest ajaloolises hoones.

Erialase kirjanduse uurimine tõestas, et Eesti allikates on museaalide säilitamise teemat käsitletud võrdlemisi kitsalt, enim tähelepanu pööratakse säilitamiseks sobilikule kliimale. Tutvusin ka võõrkeelsete erialaste artiklitega, mis käsitlevad säilitamiseks ja eksponeerimiseks sobilikke materjale, näiteks Briti Muuseumi (*The British Museum*) ja Smithsonian Ameerika Kunstimuuseumi (*Smithsonian American Art Museum*) poolt väljaantud artiklitega. Samuti viitan töös seadusandlikele dokumentidele, mis käsitlevad museaalide säilitamise teemat.

Uurimistöö pealkiri annab märku, et uurimine ei piirdu teoreetilise uurimisega, vaid hõlmab konkreetseid näiteid Eesti Tarbekunsti- ja Disaini muuseumi ehtekogu säilitamisest. Töös uurin muuseumi ehtekogu tausta, kirjeldan säilitustingimusi ekspositsioonides ja ehte- ja metallikoguhoidlas ning annan praktilisi soovitusi nende parendamiseks.

Töös ei ole käsitletud protsesside juriidilist poolt (näiteks avalik-õiguslikud aktid, lepingud). Samuti ei käsitleta töös põhjalikult metallesemete säilitamist, kuid vaatlen seda paralleelselt ehete säilitamise teemaga – nimelt ka ETDM-is säilitatakse ehtekogu metallikoguga ühes hoidlas.

Esmalt räägin Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi ajaloost ja kogudest, siis käsitlen ehete säilitamise teemat, mis hõlmab säilitamiseks sobivat kliimat ning ehete säilitamisviise. Edasi vaatlen ehete märgistamist ja dokumenteerimist. Lõpuks analüüsin ETDMi püsiekspositsioone. Kokkuvõttes toon välja ettepanekuid ehete säilitamistingmuste paranemiseks.

1. ÜLEVAADE EESTI TARBEKUNSTI- JA DISAINIMUUSEUMI AJALOOST, HOONEST JA KOGUDEST

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum on Kultuuriministeeriumi hallatav riigiasutus ja muuseumiseaduse tähenduses riigimuuseum. Muuseumil on oma nime ja väikese riigivapi kujutisega pitsat, oma eelarve ning õigusaktidega kooskõlas olev sümboolika. Muuseum asub Tallinnas, muuseumi postiaadress on Lai 17, 10133 Tallinn.¹

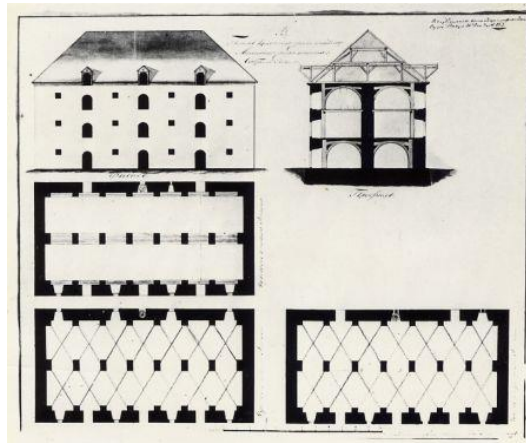
Erialamuuseumi asutamise mõte hakkas idanema koos tarbekunsti kujunemisega eesti kultuuri visiitkaardiks 1950. aastate teisel poolel. Institutsioonile pandi alus 24. novembril 1971. aastal ja Tarbekunstimuuseum avati 18. juulil 1980. aastal Eesti Riikliku Kunstimuuseumi filiaalina.

2004. aasta 1. veebruaril sai Tarbekunstimuuseumist Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, mis tegutseb iseseisva riigimuuseumina EV Kultuuriministeeriumi haldusalas.²

Tarbekunsti- ja Disainimuuseum asub endises aidas, mida vanasti kutsuti linna viljalaoks.

Kolmekorruselise aida ehitamist alustati 1683. aastal,

tõenäoliselt sai hoone valmis enne 1695. aastat. Põhiplaani on ehitist veidi ebakorrapärane ristkülik. Fassaad avaneb õuele, tänava- ja õuessein on peaaegu ühesugused. Tänavapoolne külg on 36 – 36,8 meetrit pikk külgesein, mitte kitsuke 16,7-meetrine otsasein nagu tollal tavaks. Baroki sümmeetriaõudele vastavalt on kõik avad ehk portaalid, kaubaluugid ja aknad rühmitatud seitsmele teljele. Arhitektuuriga kooskõlas on lakooniline ja toekas interjäär, kus domineerivad massiivsed ristkülikukujulised piilarid, mis jaotavad kõik kolm korrust kaheks lööviks. Mõningad ümberehitused tehti aastail 1823-1824 kubermanguarhitekt J. D. Bantelmanni projekti järgi.

1. Lai 17 hoone ajalooline plaan

¹ Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi põhimäärus, 2013. – Riigi Teataja (vaadatud 28. IV 2017).

² M. Alber, K. Lobjakas, A. Libi, A. Tiivel, Ajamustrid: Töid Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogudest. Tallinn: Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, 2008, lk 7.

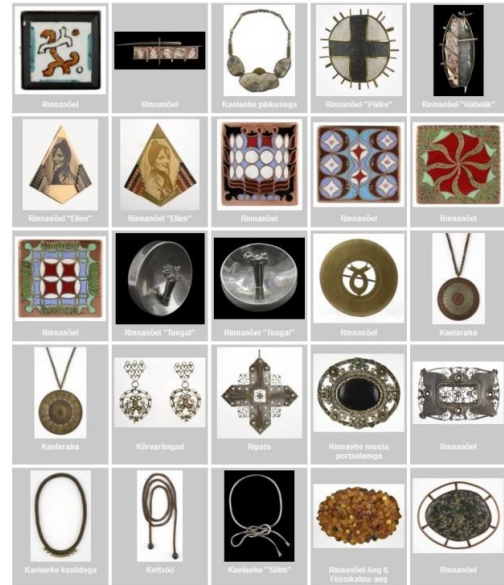
1970. aastatel restaureeriti hoone arhitekt Aala Buldase projekti alusel ja kohandati tarbekunstimuuseumiks. Muuseumi esimese ekspositsiooni kujunduse, valgustus- ja eksponeerimissüsteemi kavandas sisearhitekt Mait Summatavet.³

1919. aastal asutatud kunstimuuseumile kuulus ka tarbekunstikogu. Lisaks Lääne-Euroopa tarbekunstile oli muuseumisse koondatud eesti tarbekunstnike loomingut, peamiselt keraamikat, nahkehistöid ja vaipu. Teise maailmasõja ajal hävis palju eesti tarbekunsti. Aktiivne ja süstemaatiline eesti tarbekunsti kogumine algas uuesti 1950. aastate keskel. 2000. aastal alustati disainikogu loomist, et talletada eesti tootekujunduse näidiseid, aga ka disainerite unikaalloomingut. Väliskunsti Muuseumi avamisega 2000. aastal Kadrioru lossis anti sellele üle välistarbekunsti kogu.

Muuseumi kogu on kujunenud riiklike ostude ja annetuste alusel. Kogu komplekteerimise protsess on keerukas ja pikaajaline, mistõttu on paratamatud mõningased puudujäägid, mida on küll püütud hiljem korvata. 1990. aastatest täiendab muuseum oma kogusid iseseisvalt muuseumi ostukomisjoni otsuste põhjal. Ajavahemikus 1995–2003 on kogu täienenud Eesti Kultuurkapitali finantseerimisel nüüdiskunstiga.

Muuseumil on tekstiili-, keraamika-, portselani-, naha-, klaasi-, ehte-, metalli-, mööbli- ja disainikollektsioon, kokku üle 13 000 museaali. Esemekogu kõrval on foto-, negatiivi- ja slaidikogu ning arhiiv. Muuseumi kollektsioon on kõige väärtuslikum ja suurem Eesti professionaalse tarbekunsti ja disaini kogu.⁴

EDTM-i ehtekogusse kuulub rohkem kui 130 autori üle 2200 ehte. Kogule pandi alus 1946. aastal. Ajaliselt vanimad on 19. sajandi rahvuslikud ehted. Kollektsiooni tuumikuks on 1950. – 1980. aastate ehted, mis peegeldavad hästi muudatusi ja uuendusi kohalikus kontekstis ja

2. Näited ETDMi ehtekogust

³ Ajalugu. – Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi veebileht. <http://www.etdm.ee/et/muuseum/> (vaadatud 22. IV 2017).

⁴ M. Alber, K. Lobjakas, A. Libi, A. Tiivel, Ajamustrid, lk 8.

ajaloolisel taustal. Hea ülevaate saab ka uuemast ehtekunstist, noore põlvkonna loomingust, kus on suundumus eelistatud olla internatsionaalne ja vaba nii materjali-kasutuses kui ka tehnilises ning esteetilises mõttes. 1960. aastatest peale on ehtekunst olnud üks huvitavamaid eesti tarbekunsti valdkondi, kiirelt ja paindlikult on siin väljendunud eri aegade uued ideed ning samas on säilinud side traditsiooniga. Lisaks autoriehetele on muuseumi kogus ka ENSV Kunstitoodete Kombinaadi ARS seeriatoodangu näidiseksemplaride ja autoritiraažide unikaalne kollektsioon. Muuseum omandas need 1976., 1981. ja 1997. aastal.⁵

Muuseumi kogud paiknevad selle avamisest alates (1980. aastal) ajutistes asupaikades. Loodud tingimused on läbi kümnendite olnud muuseumi jaoks ajutised ning täna ka muinsuskaitsealustel rendipindadel, kuid nende parandamisega on tegeletud jooksvalt läbi kümnendite.⁶ Olulise muudatusena on näiteks osa kogudest lähiajal liikumas hoidlaruumidesse Tallinna Hoiuraamatukogus Suur-Sõjamäel.⁷

Iseenesest mõistetavalt sõltub palju EDTMi ja teiste riigimuuseumide säilitustingimused riigi poliitikast. Ning arvestades aastaid arutletud riigi plaane luua ühishoidlaid, ei ole peetud võimalikuks ega otstarbekaks kapitaalsemate ja suurmemahuliste investeeringute tegemist käesolevate säilitustingimuste parandamisesse.

Oluline mainida, et muuseumil puudub praeguste eelarveliste vahendite juures ja on plaanis kaasata säilitusspetsialist. Hetkel saab museum vastavat kompetentsi ennistuskogust Kanut.⁸

⁵ Muuseum. Ehte- ja Metallikogu. – Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi veebleht. <http://www.etdm.ee/et/muuseum/ehtekogu/> (vaadatud 22. IV 2017).

⁶ K. Lobjakas, e-mail töö autorile, 17. V 2017.

⁷ K. Tiitsar, e-mail töö autorile, 18. V 2017.

⁸ Sealsamas.

2. EHETE JA METALLESEMETE SÄILITAMINE

2.1. Sisekliima hoidlas

Objektidele sobivate keskkonnatingimuste normide kehtestamine on näilisele lihtsusele vaatamata vägagi komplitseeritud ülesanne. Lühidalt kokkuvõetuna mõistetakse säilikutele sobivate keskkonnatingimuste all: etteantud piirides stabiilset temperatuuri ja õhuniiskust; puhast, saasteainetest võimalikult vaba õhku; piisavat ventilatsiooni; võimalikult kontrollitud valgustust.⁹

Temperatuuri ja niiskuse jälgimiseks kasutakse tavaliselt salvestavat keskkonnatingimuste mõõdikut (logerit). See mõõdab ettenähtud tegureid (antud juhul temperatuuri ja niiskust) perioodiliselt ning salvestab andmeid automaatselt.¹⁰ Samuti võib alternatiivina kasutada tavalist temperatuuri- ja

niiskusmõõdikut, mille andmeid kirjutakse perioodiliselt üles käsitsi. Selline meetod on

hetkel kasutuses EDTMis. Saadud andmete analüüsimine aitab hinnata hoidla kliima sobilikkust.

Eesti Tarbekunsti ja Disainimuseumi metalli- ja ehtekogu säilitatakse Lai 17 hoones koos ühes hoidlas esimesel korrusel. Ehte- ja metallikoguhoidla põhiplaanilt on riskülik, ruumis on metalluks ning puitaken sepi-strelliga. Ruumi keskel on lauad ningapid museaalidega on paigutatud seinte (maja siseseinte) äärde. Selline mööbli paigaldus tundub ruumi suurust arvestades väga loogiline. Ainsaks soovitusena mööbli paigaldamisel võib välja tuua selle, et kappide ja seinte vahele võiks jätta suurema vahe. Õhuvahe aitab säilitada kappides stabiilsemat,

3. Vaade ETDMi hoidlasse

⁹ K. Kõna, Artefaktide säilitamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk 49.

¹⁰ K. Kukk, Ennetava konserveerimise kursuse materjalid, 2016. Märkused autori valduses.

vähem välismõjudest sõltuvat kliimat. Eriti tähtis on õhuvahe välisseina ja kappide vahel, sest just välissein on kõige rohkem mõjutatud välistingimustest.

Tähtis on ka pöörata tähelepanu suurele aknale. Aken hoidlas on kaetud heleda tooni rulooga, mis kaitsevad ruumi päiksekiirguse eest. Ruloo vähendab UV-kiirguse tungimist ruumi ning kaitsevad mingil määral järskude temperatuuritõusude eest päiksepaistelisel päeval. Veelgi paremaks kaitseks võib kasutada näiteks kiirgust peegeldava pinnaga tumedat ruloot või muud koos UV kaitsekilega, mis aitaksid veelgi kaasa stabiilsema temperatuuri säilitamisele hoidlas ja kaitseks UV- kiirgusest.

Eelöeldu kinnituseks uurisin visuaalselt hoidlas olevate objektide seisukorda. Vaadates hõbetatud ja hõbeesemeid ning poleeritud vasest vorme võib arvata, et hoidlas on liiga kõrge õhuniiskus. Paljud poleeritud esemed on oma sära kaotanud. Enamus metallikogusse kuuluvatest hõbedast ja hõbetatud esemetest on kaetud tumeda oksiidikihiga. Metallide oksüdeerimine on loomulik protsess, mis toimub objekt kokkupuutel hapnikuga, kuid sobilikes säilitamistingimustes on võimalik seda protsessi märkimisväärselt aeglustada.

Kahjuks selle vaatluse põhjal ei ole võimalik kindlalt järeldada, millega on need muutused seotud. Võimalik, et kiire oksüdeerimine toimus enne, kui esemed saabusid Lai 17 hoidlasse. Samas esemete oksüdeerimine võib seostada saasteainete mõjudega, millest räägitakse järgmises peatükis.

Hinnates olemasolevaid tingimusi võib oletada, et temperatuur ja niiskus hoidlas ei ole tõenäoliselt piisavalt stabiilsed ja liiga palju sõltub välistingimustest. Vaadates andmeid niiskuse kohta alates aastast 2013 on näha, et minimaalne õhuniiskus on olnud 26% ning maksimaalne 60%.¹¹ See näitab õhuniiskuse tase muutub rohkem kui 30% võrra, kuid see ei ole kunagi olnud kriitiliselt kõrge.

EDTM on varustatud keskküttega, mis on võimalik reguleerida. See annab võimalust kontrollida sisekliimat ruumides, kuid süsteem on aastate jooksul amortiseerunud ning enam ei võimalda väga täpset reguleerimist.

Sarnased probleemid tekkivad paljudes ajaloolistes hoonetes, mis kasutatakse hoidlatena ja näituseruumidena. Näitena võib tuua Niguliste hõbedakambri lahenduse.

¹¹ H. Adamson, e-mail töö autorile, 14. V 2017.

Niguliste muuseum on varustatud keskküttega, seda on maja sees võimalik tsoonide/saalide kaupa reguleerida ning vastavalt tööde/ruumide iseloomule ka reguleerida. Majas on temperatuur stabiilselt vahemikus 18-22 kraadi. Niiskuse reguleerimiseks on samuti spetsiaalne tehnika, esmane niisutisüsteem paigaldati muuseum-kontserdisaali avamiseks 1984 aastal.

4. Niguliste hõbedakamber

Uus süsteem valmis 2012. aastal CO2 projekti raames¹², Niguliste kirik sai siis topelt-katused, soojustati võlvid, lagede võlvikandadesse teostati uued ventilatsiooniavad. Saalidesse ning garderoobi paigaldati uued niisutus- ja ventilatsioonisüsteemid, mis on anduritega automaatselt reguleeritavad, vajadusel saab süsteemi reguleerida ka käsitsi.

Hõbedakamber valmis ja avati aastal 2001. Vitriinid on karastatud turvaklaasist ning valgustiteks LED lambid, mis võrreldes varasematega ei soojenda ega tõsta temperatuuri.

Kiriku aknad olid varem 1-kordsed rombaknad, hiljem lisati topeltaknad ning kaeti UV kaitse- ja turvakilega, raamid on tihendatud takuga.

Kuivõrd tegemist on endise kirikuhoonega, mille varemed taastati spetsiaalselt vana kunsti muuseumiks, olid protsessi algusest peale kaasatud erinevad insenerid, kes tegelesid nende spetsiifiliste küsimustega. Põhimõtteline lahendus (küte/ventilatsioon/niisutid) on samasugune nagu valmis Niguliste avamiseks 1984 aastal, välja on vahetatud amortiseerunud aparaatid ning tehniline park on tänapäeval loomulikult kaasaegsem.¹³

Tõenäoliselt saab kõige lihtsama ja odavamat lahenduse luua keskkonnatingimuste parendamiseks kasutades järgmisi seadeid: konditsioneerid või puhurit ja õhuniisutajat/-

¹² Riigi kinnisvara. – CO2. <http://www.rkas.ee/co2> (vaadatud 15. V 2017).

¹³ Tarmo Saaret, e-mail töö autorile, 18. V 2017.

kuivatajat.¹⁴

Õhuniisutaja/-kuivataja abiga võib reguleerida õhuniiskust ruumis. Konditsioneer või puhur aitavad hoida vajaliku temperatuuri ning paraneb ka õhuringlus ruumis. Veelgi kaugemale minnes võib soovitada konditsioneeriga varustatud ventilatsioonisüsteemi, kuid selle teostamine ajaloolises hoones on märksa keerukam ja kulukam.

Samuti võib rakendada passiivset keskkonnatingimuste loomise meetodit asendades või restaureerides ruumi akna.¹⁵ Kvaliteetne pakettaken vähendab välitingimuste mõju ruumi sisekliimale.

ETDMi ehtekogusse kuuluvad objektid erinevatest materjalidest. Materjalid on keskkonnatingimuste suhtes erisuguse tundlikkusega. Seega on väga raske leida ühest vastust küsimusele, millised peaksid siis olema sobivad keskkonnatingimused muuseumis.¹⁶

Kurmo Konsa raamatus „Artefaktide säilitamine“ on välja toodud museaalide säilitamiseks soovitatavad temperatuuri ja õhuniiskuse (RH) väärtused (Lisa 2)¹⁷, mille põhjal võib soovitada kõige sobilikumaid tingimused ETDMi Ehte- ja metallikogu säilitamiseks.

Arvestades seda, et kogu koosneb peamiselt metallesemetest, kuid leidub ka komposiitmaterjalist esemeid esemeid - kivist, keraamikast, puidust, tekstiilist, nahast ja plastmaterjalidest elementidega, võib soovitada keskmist temperatuuri 16 °C. Ainus materjal, mille säilitamiseks sobib paremini madalam temperatuur (kuni 15 °C) on nahk, kuid ülejäänute materjalide säilitamiseks on keskmine soovitatav temperatuur 16-18 °C.

Eelnevalt mainitud materjalide säilitamiseks soovitatava õhuniiskuse näitajad on üksteistest rohkem erinevad. Kuid arvestades, et suurim osa kogudest on metallesemed (paljud ka poleeritud pinnaga), võiks suhtelise õhuniiskuse tase olla vahemikus 30-40%. Samas, lähtuvalt komposiitmaterjalidest, võib sobilikuks pidada ka pisut kõrgemat suhtelist õhuniiskust, 45-50%, kuna see sobib paremini näiteks naha, luu, puidu ja klaasi säilitamiseks ning on aktsepteeritav enamusele metallesemetele.

¹⁴ K. Kukkk, Ennetava konserveerimise kursuse materjalid, 2016.

¹⁵ K. Kukkk, Ennetava konserveerimise kursuse materjalid, 2016.

¹⁶ K. Kõnsa, Artefaktide säilitamine, lk. 49.

¹⁷ Sealsamas, lk. 52.

Sõltumata sellest, et on välja töötatud ideaalsed hoiutingimused, on siiski oluline mõista, et sageli tuleb luua kompromiss, võttes arvesse olemasolevaid tingimusi ning rahalisi võimalusi, mis väiksemate kogude ja muuseumite puhul on tõenäoliselt väga piiratud. Juhul, kui ei ole võimalik luua ideaaltingimusi, võib piirduda stabiilse sisekliima loomisega võimalikult optimaalsete kulude abil.

2.2. Museaalide säilitamisviis ja säilitamiseks sobilikud materjalid

Museaalide säilitamisviisi all mõeldakse seda, kuidas hoiustakse objekti, ehk siis kuidas ja mis materjalidest on valmistatud eseme pakend/karp/kate ja mis viisil on museaal paigutatud kappi/sahtlisse/riiulile ning üldiselt hoidlasse.

Tegelikult on antud teema sama tähtis kui museaalide säilitamiseks sobiv kliima, kuid mingil põhjusel on seda teemat eestikeelses erialases kirjanduses märksa vähem puudutatud. Seetõttu põhineb antud peatükk enamjaolt artiklitele ning erinevate muuseumide konservaatorite intervjuudele.

Alustuseks vaatlen mööbliesemeid, mida kasutatakse museaalide hoiustamiseks Tarbekunstimuuseumis ehte- ja metallikogu hoidlas. Praegu on kasutuses kahte tüüpi kappe – uued metallkapid ning nõukogudeaegsed puitlaastplaatidest kapid. Metallkapid on tellitud muuseumisse AJ Grupi veebilehelt viimaste aastate jooksul.¹⁸ Vanad kapid pärinevad nõukogude perioodist ning tulid ETDMi muuseumi asutamise päevil Kunstimuuseumi hoidlast koos museaalidega.¹⁹

Uued kapid on vastupidavamad, turvalisemad, suurema kandevõimega ning ei ole tundlikud keskkonna suhtes.²⁰ Sellised kapid sobivad paremini museaalide säilitamiseks kui kapid saepuru- või puitlaastplaatidest.

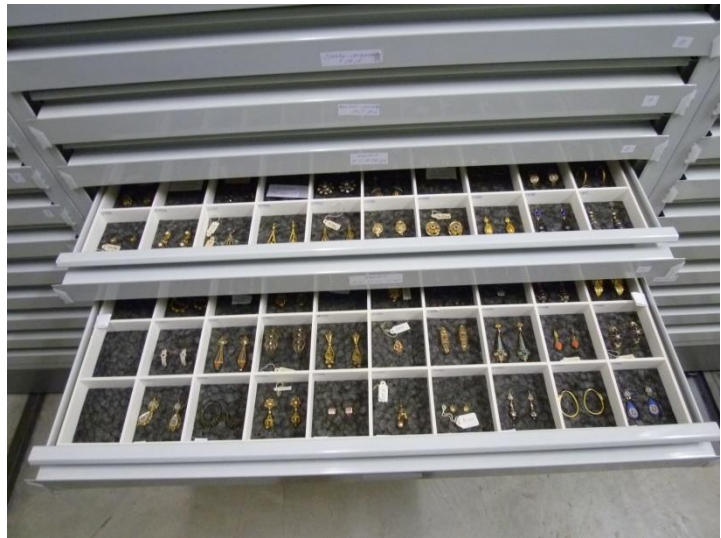
Võrdluseks toon näited ehete säilitamisest teistes muuseumides. Uurimise raames külastasin kahte värskest ehitatud muuseumihoidlat. Need on Eesti Rahvamuuseumi ja Praha Dekoratiivkunstimuuseumi (*Museum of Decorative Arts in Prague*) hoidlad. Mõlemad hoidlad on ehitatud sihipäraselt muuseumide hoidlateks ning varustatud moodsa inventariga. Ehteid hoiustatakse muuseumides väljatõmmatavates metallsahtlites. Ehete säilitamine sahtlites on väga

¹⁸ Helen Adamson, e-mail töö autorile, 14. V 2017.

¹⁹ M. Alber, intervjuu. Küsitles autor, 10. V 2017. Märkused autori valduses.

²⁰ Laokapp, 1800 x 800 x 400 mm, hall. – AJ Tooted AS veebileht, <https://www.ajtooted.ee/ladu-ja-toostus/ladu/laokapid/laokapp/463785-19432881.wf?productId=19432904> (vaadatud 14. V 2017).

mugav sellepärast, et need on stabiilsed ning võimaldavad sobilikult paigutada museaale üks teise kõrvale. Samuti on kõik ehted sahtlis väga hästi vaadeldavad. Tavaliselt on sahtli põhjalisatud pehmest materjalist alust. ERM-is on ehte alla paigutatud parketi alusvaip, mis on odavam alternatiiv professionaalsetele vahtmaterjalidele. Samuti säilitatakse osasid ehteid karpides või ümbrikutes, mis on omakorda paigutatud sahtlitesse.

5. Ehete säilitamine Praha Dekoratiivkunstimuuseumis

Praha Dekoratiivkunstimuuseumis on sahtlitesse paigutatud väljatõstetavad sektsioonid pehmete alustega. Aluseks on kasutatud paksem spetsiaa materjali – polüetüleenvahtu või polüpropüleenvahtu. Muuseumis kasutakse aktiivselt neid ning tellitakse erinevas paksuses materjale. Paksude vahtude puhul on mugav see, et nende sisse on võimalik vajadusel sisse lõigata süvend, mis järgib ehte vormi ning toestab seda.²¹

6. Näide õrna objekti säilitamisest Arheoloogia Teaduskogust

Ehte toestamine on vajalik, kui selle konstruktsioon on nõrk, ehe on kahjustatud või ei ole mõeldud sileda pinna peal hoidmiseks. Häid näited sellest võib leida TLÜ Arheoloogia Teaduskogust, sest tihti vajavad arheoloogilised leiud spetsiifilisi säilitustingimusi ning erilist hoiukarpi. Nende valmistamiseks kasutakse spetsiaalseid materjale, näiteks happevaba arhiivipaberit, arhiivikleplinti ning keemiliselt stabiilset vahtplasti.²²

²¹ K. Frajerova, intervjuu. Küsitles autor, 22. III 2017. Märkused autori valduses.

²² A. Viljus, intervjuu. Küsitles autor, 16. III 2017. Märkused autori valduses.

Pikaajaliseks säilitamiseks kasutatavad materjalid peavadki olema keemiliselt stabiilsed, happevabad, (vajadusel) hea läbipaistvusega, mitteabasiivsed, kergesti käsitsetavad ja hooldatavad.²³

Tagasi tulles ETDMi hoidla juurde, teen lühiülevaade metallkogu säilitamisest. Nagu varem mainitud, säilitatakse metallesemeid kappides ühes hoidlas koos ehetega. Neid säilitatakse lahtiselt või kile sisse pakituna riiulitel.

Suurimaks metallesemete säilitamise probleemiks on see, et paljud poleeritud vormid kaotavad oma sära. Seetõttu on osa poleeritud vormid pakitud kile või mullikile sisse,

mille eesmärgiks on väheneda objekti pinna kontakti hapnikuga ja õhuniiskusega. Kasutatud kile ei ole spetsiaalne materjal ning selle sobilikkust erinevate metallidega pole testitud. Teadmata materjali kasutamine võib olla säilitamisel risklik, kuna võib tekitada suuremat kahju kui loodetud kasu.

Metallpindade kiire oksüdeerimise vältimiseks on kõige tähtsam sobiliku suhtelise õhuniiskusega ning saasteainetevaba õhuga keskkond. Selleks, et kaitsta esemeid tolmu ja mustuse eest, võib neid katta ka mikalentspaberiga. Mikalentspaber on endise NSV Liidu ja praegu Venemaal toodetav loorpaber, mis on valmistatud 100%-lisest pikakiulisest puuvillakiust.²⁴

Riiuli pinna võib katta õhukesega vahtplastiga või muu sobiva materjaliga.

Museaalide olukorda korrastatakse nii jookvalt kui ka vastavalt muuseumiseadusele iga 5 aasta tagant toimuvate inventuuride käigus, millal hinnatakse ka museaalide säilitamise olukorda ning viiakse läbi suuremamahulisi muutusi. Viimane inventuur toimus 2013. aastal, kui muuseumist

7. ETDMi metallikogu säilitamise näide

²³ Peets, Heige, Sünteetilised pakke- ja säilitusmaterjalid. Muuseumitöötajate säilitusalane täiendkoolitus I. Hoiustamine. Tallinn: Ennistuskoda KANUT, 2006
<http://www.kanut.ee/loengud/loeng08.pdf> (vaadatud 28. IV 2017).

²⁴ Sealsamas.

lahkus senine koguhoidja ning see oli seotud eelkõige kogu üleandmisega. Metall- ja ehtekogu puhul ootab see-eest 2018.-2019. aastal.²⁵

Peatüki kokkuvõtteks teen ettepanekuid ETDMile ehte- ja metallikogu säilitustingimuste parandamiseks.

Väga tähtis on jälgida hoidla sisekliimat, sest ainult reaalse andmete analüüsi põhjal võib tuvastada probleemsed suhtelise õhuniiskuse- ja temperatuuri kõikumised. Selleks sobib kõige paremini salvestav keskkonnatingimuste mõõdik (loger), kuid hetkel muuseumis kasutatav süsteem on ka aktsepteeritav. Täpsemad andmed võimaldavad detailsemat välistingimuste mõjude analüüsi.

Olevasolevate andmete põhjal on ainsaks hoidla sisekliima reguleerimise soovitusena aknakate uuendamine päiksekiirguse mõju vähendamiseks ning vajadusel akna restaureerimine.

Arvesse võttes, et hetkel on muuseumis käsil vanade kappide asendamine, võiks asendada neist osa roostevabast terasest väljatõmmatavate sahtlitega kappidega. Olemasolevad uued kapid sobivad hästi suuremate metallesemete säilitamiseks, kuid ehete hoiustamisel oleks mugavam kui kapis oleksid sahtlid. See võimaldaks ka kogu hooldajatel orienteeruda paremini esemete asukohas ning pakuks paremaid võimalusi luua toetavaid konstruktsioone suuremate ehete hoiustamisel. Sahtlite sisse võib paigutada ehteid nii lahtiselt kui ka koos karpidega. Lahtiselt hoiustatud ehete aluseks võiks kasutada näiteks polüetüleenvahtu või mõnda muud sobilikku (testitud) pehmet materjali.

Samuti võib vajadusel lisada ehetele toetust või eraldusseinad happevabast paberist või muust sobilikust materjalist. Võib ka kasutada süsteemi nagu Praha Dekoratiivkunstimuuseumis väljatõstetavate sektsioonidega.

²⁵ K. Tiitsar, e-mail töö autorile, 18. V 2017

3. MUSEAALIDE MÄRGISTAMINE

3.1. Märgistamise viisid

Antud töö tähtsaks uurimise teemaks on museaalide märgistamine. , Ehete ja metallesemete märgistamine võib kujutada endast säilitusprobleemi, kuna nende artefaktide suurus ning kuju tihti ei võimalda kirjutamist otse objekti pinnale. Väga väikse või keerulise vormiga objekti puhul võib osutada võimatuks leida kohta, kuhu paigutada museaali number nii, et see ei rikuks objekti esteetilist terviklikkust ning ei kahjustaks pinda.

Muuseali märgistamine on kohustuslik ning see on ettenähtud Muuseumiseadusega.²⁶

Muuseumiseaduse 2. peatükis (§ 6) ütleb järgnevat: „Muuseumide andmekoguga liitunud muuseum märgistab iga museaali ja muuseumisse kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja ning tagab selle säilimise. Museaali ja muuseumisse kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja märgistamise ja säilitamise korra kehtestab kultuuriminister määrusega”.

8. Käevõru märgistamine Praha Dekoratiivkunstimuuseumis

Museaali ja muuseumisse kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja märgistamise ja säilitamise kord määrab täpsemalt, kuidas peab toimuma museaalide märgistamine: “Museaalile kantakse selle numbrile vastav märgistus viisil, mis ei kahjusta museaali välimust ega seisundit. Museaali, mille märgistamine on tehniliselt võimatu, ning hoiulevõetud asja puhul kasutatakse märgistussedeleid või kantakse märgistus museaali ja hoiulevõetud asja ümbrisele.”

²⁶ Muuseumiseadus, 2013. – Riigi Teataja, <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> (vaadatud 10. IV 2017).

Kaks kõige universaalsemat meetodit, mida muuseumides kasutatakse, vastavad seaduse nõuetele. Kõige populaarsem viis ehete märgistamiseks on numברי kirjutamine otse objektile. Selleks, et see ei kahjustaks museaali, kaetakse tavaliselt pind enne märgistamist kaitsekihiga.

See süsteem on levinud nii Eestis kui ka välismaal. Näiteks Dekoratiivkunstimuuseumis Prahaskasutatakse seda ehete ning metallesemete märgistamiseks. Peale objekti puhastamist kantakse tagumise või sisemise külje peale Paraloid B72 ja ksüleenini 30% lahust. Peale kihi kuivamist kantakse selle peale museaali number musta või valge tindiga. Kui tint on kuivanud, kaetakse see veel ühe Paraloidi lahuse kihiga.²⁷ See kaitseb numbrit kulumise ning teiste välismõjude eest, mis võivad numbrit kahjustada. Lisaks sellele ei kahjusta antud viis objekti ning on tagasipööratav, mis on kaasaegses konserveerimises määrava tähtsusega. Vajadusel saab numברי eemaldada atsetooniga või etanooliga objekti kahjustamata.

Samasugune süsteem on kasutuses ka ERMis. Kuid ksüleenini asemel kasutatakse tavaliselt atsetooni ja numברי kirjutamiseks tindi asemel markerit.²⁸

Samuti on sarnane süsteem kasutuses Tallinna Ülikooli arheoloogia teaduskogus. Vahel kasutatakse Paraloidi asemel ka tavalist läbipaistvat küünelakki. Selle kasutamise põhjuseks on laki soodsam hind ning kättesaadavus.²⁹

9. Objekti külge kinnitatud silt ERMis

Sellist meetodit on võimalik kasutada ainult siis, kui museaali pind on piisavalt suur ning on võimalik leida koht, millele pealekirjutamine ei kahjusta objekti välimust.

Juhul, kui märgistamine on tehniliselt võimatu, pannakse tavaliselt objekti külge niidiga pabersilt.

Seda kasutavad nii Tarbekunstimuuseum ise³⁰, kui ka kõik teised varem mainitud institutsioonid. Selline märgistamise viis tekitab probleeme eksponeerimisega. Eksponeerimine koos

²⁷ K. Frajerova, intervjuu. Küsitles autor, 22. III 2017. Märkused autori valduses.

²⁸ K.-E. Hiimaa, intervjuu. Küsitles autor, 7. IV 2017. Märkused autori valduses.

²⁹ A. Viljus, intervjuu. Küsitles autor, 16. III 2017. Märkused autori valduses.

³⁰ K. Tiitsar, intervjuu. Küsitles autor, 8. III 2017. Märkused autori valduses.

pabersildiga võib rikkuda ehte esteetilist terviklikkust. Juhul, kui eksponeerimise ajal silt eemaldatakse, võib hiljem tekkida hiljem probleeme märgistuste ning objektide uuesti kokkuviimisega.

10. Näide prossi märgistusest ETDMis

Pisut erinev süsteem, on kasutuses ERMis. Paljud ERMi ehtekogusse kuuluvad objektid on topeltmärgistusega. See tähendab, et museaali

number on kirjutatud objekti pinna peale ja lisaks sellele on ehte külge kinnitatud pabersilt.

Objektide konserveerimise või eksponeerimise ajaks pabersilt eemaldatakse ning jäetakse hoidlasse museaali kohale. See aitab süstematiseerida objektide paigaldust hoidlas. Samuti paljud

20. sajandi esimesel poolel kogutud ehted, mis tehniliselt ei võimalda otse pinnale markeerimist (näiteks ketid), on märgistatud teistmoodi. Nende külge on õmmeldud tekstiilist lipik, mille peale on kirjutatud museaali number.³¹

11. Näide sõrmuse märgistusest ETDMis

Samuti kasutakse museaali märgistamiseks objekti pinna peale kleebitud silti. See võib olla paberist

või mõnest muust materjalist, näiteks teibist või liimpaberist. Kaasaegses konserveerimises

kasutakse sellist varianti harva, säilinud näited pärinevad enamasti nõukogude perioodist. Neid võib kohata Tarbekunstimuuseumis³², kuid ka näiteks Ukraina Ajalooliste Aarete Muuseumis (*The Museum of Historical Treasures of Ukraine*). Pöörasin sellele tähelepanu, kui külastasin muuseumi ekspositsioone selle aasta reisir.

Muuseumiseaduse määruses on soovitud kanda märgistus museaali ümbrisele, juhul kui märgistamine on tehniliselt võimatu.³³ Antud viis sobib väga väikestele ning tõenäoliselt lihtsa

³¹ K.-E. Hiiemaa, intervjuu. Küsitles autor, 7. IV 2017. Märkused autori valduses.

³² K. Tiitsar, intervjuu. Küsitles autor, 16. III 2017. Märkused autori valduses.

³³ Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013068> (vaadatud 10. IV 2017).

kujuga objektidele, mille külge ei ole võimalik kinnitada sildi (nt. kera). Uurimise käigus ei olnud kahjuks leitud näiteid sellisest märgistamisest. Kuid näiteks ERMis osa ehteid säilitatakse ümbrikutes aga nii ümbrikud kui ehted ise on märgistatud.

Museaali märgistamise korra määrusega,³⁴ kuid tihti tekib küsimus, mida teha varasemast ajast säilinud muusealide märgistusega. See teemat ei ole

12. Näide sõrmuse märgistusest ERMis

käsitletud muuseumiseaduses ning iga muuseumi konservaatorid lahendavad selle probleemi iseseisvalt.

Probleem seisneb selles, et paljud varasemad märgistused ei vasta kaasaegsetele nõuetele või vanad numbrid enam ei ole kasutuses. Varem museaalide peale kantud numbreid võib vaadelda ka kui varasema aja säilitamise või konserveerimise näidetena ning neid omaette väärtustada. Samas vananenud märgistused võivad tekitada segadust ja rikkuda museaali välimust, kui need on paigutatud ebasobiliku koha peale.

See probleem on väga aktuaalne ka Tarbekunstimuuseumis just seetõttu, et paljudel ehte- ja metallikogu esemetel on mitu erinevat silti või numbrit. Muuseumi märgistamissüsteemist võib täpsemalt lugeda järgmisest peatükist.

Antud teema on samuti aktuaalne ERMis. Paljud ERMi museaalid võeti arvele sõjaeelse Eesti Vabariigi ajal. Siis sai iga museaal oma numbri (need kehtivad tänaseni), mis kanti objektide peale. Need märgistused ei vasta kaasaegsetele nõuetele. Väga tavaline oli see, et number kirjutati otse objekti pinnale ilma vahekihtideta ning väga nähtava koha peale. Märgistamiseks kasutati tõenäoliselt punast õli- või emailvärvi, millega number kirjutati suurelt objekti esiküljele. Sõltumata sellest, et need ei vasta kaasaegsete printsiipidele ning rikuvad tihti objekti esteetilisust, ei eemalda ERMi konservaatorid neid numbreid ning väärtustavad neid muuseumi ajaloo osana.³⁵ Sarnaselt suhtutakse varasemast ajast säilinud numbritesse ka EDMis.³⁶

³⁴ Muuseumiseadus, 2. peatükk § 5, 2013.– Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> (vaadatud 10. IV 2017).

³⁵ K.-E. Hiiemaa, intervjuu. Küsitles autor, 7. IV 2017. Märkused autori valduses.

³⁶ M. Alber, intervjuu. Küsitles autor, 10. V 2017. Märkused autori valduses.

3.2. Märgistamine Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumis

Antud alapeatükis käsitletakse muuseumi ehte- ja metallikogusse kuuluvate esemete märgistamise teemat. Peatüki tähtsaimaks ülesandeks on anda ülevaade varemast ajast säilinud märgistustest ning kirjeldada tänapäeval muuseumis kasutuses olevat märgistussüsteemi. Peatükk põhineb peamiselt intervjuul endise Tarbekunstimuuseumi direktori ning pikaajase ehtekoguhoidja Merike Alberiga.

Praegu määrab kasutusoleva märgistamissüsteemi Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogude korralduse eeskirja peatükk 6: “Signatuur museaalidel moodustab osa muuseumi arvelevõtusüsteemist ja seob omavahel arvelevõtu dokumente ja teoseid. Peale arvelevõtu numbrite näitab signatuur vastava teose kuuluvust ETDM-ile. Selleks tuleb signatuuri alustada muuseumi šifrist ETDM, mille järgneb juurdekasvunumber ja vastava kogu tunnus ning juurdekasvunumber selles kogus.”³⁷

See tähendab, et praegu iga uus museaal saab kaks numbrit (signatuuri). Esimene on juurdekasvu number ja teine on kogunumber. Juurdekasvunumber tuleneb sellest, kui palju museaale oli hetkel muuseumikogus, kui ese võeti arvele. Näiteks kui muuseumi kogus oli 18000 museaali, siis uue eseme juurdekasvu number on 18001.

13. Näide kaasaegse ehe märgistamisest

Kogunumber koosneb kogu šifrist ja kogu juurdekasvunumbrist. Kogu šifr näitab, mis kogusse kuulub museaal. Ehtekogu kogu tunnus on „EHE“. Kogu juurdekasvunumber näitab, mis järjekorras ehtega ehtekogus on tegemist. Näiteks kui museaali kogunumber on EHE 2147, tegemist on järjekorras 2147-nda ehtega ehtekogus.³⁸

³⁷ Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogude korralduse eeskiri. Koopia autori valduses.

³⁸ Sealsamas

Näidis: Kaelaehe "Naabrist parem"

Number MUISis: ETDM _ 16481 Ehe 2373³⁹

Märgistus: ETDM 16481, Ehe 2373

ETDM - ehe kuulub Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogusse

16481 - ehe on 16481. museaal, mis võeti muuseumi kogusse

Ehe - museaal kuulub ehtekogusse

2373 - museaal on 2373. ehe ehtekogus

Ajal, kui Tarbekunstimuuseum oli Kunstimuuseumi filiaal, oli kasutuses mõnevõrra teistsugune süsteem. Nii nagu tänapäeval, sai iga museaal kaks numbrit ja muuseumi šifri – „RKM“ - Eesti Riiklik Kunstimuuseum (Eesti Kunstimuuseumi nimetus nõukogude perioodil).

Juurdekasvunumber näitas, mitmes museaal on ese Eesti Kunstimuuseumi tervikkogus (Eesti Kunstimuuseumi tervikkogu hõlmas kujutavat kunsti ja tarbekunsti) ning oli tähistatud „j“ tähega.

Kogunumber koosnes kogu tunnusest ja juurdekasvunumber konkreetses kogus.

„R“ oli tarbekunstikogu tähis Eesti Kunstimuuseumi tervikkogus nii nõukogude ajal kui ka hiljem.

Näidis: Rinnanõel "Rist", 1968

Number MUISis: ETDM R_ 6618 18922 j Ehe⁴⁰

Märgistus: RKM, R 6618, 18922

14. Rinnanõel "Rist", näide märgistamisest

³⁹ Kaelaehe "Naabrist parem". ETDM _ 16481 Ehe 2373, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum. <http://muis.ee/museaalview/2923077> (vaadatud 09. V 2017).

⁴⁰ Rinnanõel "Rist". ETDM R_ 6618 18922 j Ehe, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum. <http://muis.ee/museaalview/1596555> (vaadatud 10. V 2017).

RKM - ehe kuulus Eesti Riikliku Kunstimuuseumi kogusse
R 6618 - ehe oli 6618. museaal Eesti Riikliku Kunstimuuseumi või hiljem Eesti Kunstimuuseumi tarbekunsti kogus
18922 - ehe oli 18922. museaal Eesti Riikliku Kunstimuuseumi või Eesti Kunstimuuseumi tervikkogus.

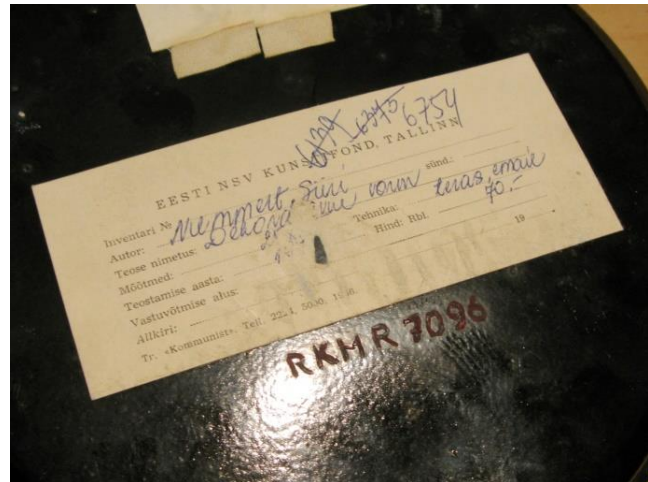
Ruus 6270 - number oli lisatud enne ehte muuseumile üle andmist Eesti Kunstifondi poolt⁴¹

411- eksponaadi järjekorranumber mõnelt näituselt

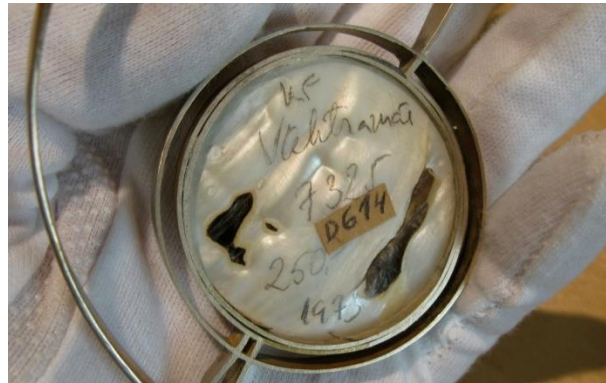
Vahel on suuremate objektide peale kleebitud Kunstimuuseumi vorm infoga museaali kohta. Lisaks muuseumi numbritele leidub esemete peal ühe-, kahe- või kolmekohalisi arve (ill 14).

Tavaliselt need on esemete näituste järjekorranumbrid. See tähendab, et ese oli saadetud näitusele koos teiste esemetega, kus iga museaal oli saanud oma näitusenumbri. Tihti eemaldasid koguhoidjad need numbreid, kui museaal jõudis tagasi muuseumisse, kuid number võis ka jääda eseme külge.

Lisaks sellele võib tihti kohata Kunstifondi märgistust. Suur osa Tarbekunstimuuseumile kuuluvatest esemetest tulid muuseumisse just läbi Kunstifondi. Kõige tavalisem Kunstifondi märgiks oli lühend „KF“ mille juures võis olla number. Samas võib leida ka teistsuguseid märgistusi. Suuremate esemete peal võib kohata ka väljaprintitud ning käsitsi täidetud Kunstifondi vormi infoga eseme kohta (ill 15).

15. Näide Kunstifondi vormist

16. Kaelavõru. Näide ehe markeerimisest

⁴¹ M. Alber, intervjuu. Küsitles autor, 10. V 2017. Märkused autori valduses.

Mõnikord on eseme peale kirjutatud muu lisainfo objekti kohta. See võib olla autori nimi, aastaarv, teose hind jne.

Väärismetallidest valmistatud esemete puhul kehtis järgmine reegel. Kogunumbri osaks oli täht „A“, „B“ või „D“. „A“ tähendas, et ese on valmistatud kullast, „B“ – hõbedast ja „D“ – segamaterjalist. Huvitav on see, et kui ese oli valmistatud nii hõbedast kui kullast, sai see tähe „D“. See reegel kehtis kõikide Kunstimuuseumi kogusse kuuluvate metallesemete puhul.

Number tähe kõrval näitas, mitmes on ehe antud materjalist metallikogus. Süsteem oli kasutuses 1990. aastate lõpuni. Edaspidi kõik tarbekunsti esemed sõltumata materjalist said numbri „R“ tähega.⁴²

Tõenäoliselt oli see süsteem seotud NSVL Rahandusministeeriumi instruktsioonidega, mis teenisid ülesannet ära hoida võimalike mahhinatsioonide kullaga.⁴³

Näidis: Kaelaripats "Põimumine"

Number MUISis: ETDM D_ 190 14995 j Ehe⁴⁴

Number museaalis: D 190, 14995 (kulunud)

D 190 - ehe oli 190. segamaterjalist museaal metallikogus

14995 - ehe on 14995. museaal, mis võeti Kunstimuuseumi kogusse

Harvem leiduvad vastupidised näited, kus museaalile ei ole peale kantud kõik muuseumi numbrid. Samuti numbrid võivad olla kulunud.

17. Kaelaeh "Piibelet". Näide märgustamisest

18. Kaelaripats "Põimumine". Näide märgistamisest

⁴² M. Alber, e-mail töö autorile, 13. V 2017.

⁴³ K. Lobjakas, Kunsti ja tööstuse vahel. Kunstitoodete kombinaat. Tallinn: Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, 2013, lk 109.

⁴⁴ Kaelaripats "Põimumine". ETDM D_ 190 14995 j Ehe, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum. <http://muis.ee/museaalview/1466245> (vaadatud 9. V 2017).

Nagu näitavad fotod, ei kattu tihti Muuseumide Infosüsteemi number esemele kantud numbriga. See on seotud sellega, et ETDM ei ole muutunud museaalide numbreid, mis pandi esemetele Kunstimuuseumis. Uued museaalid saavad numbreid uue süsteemi järgi, kuid olemasolevad numbrid jäävad muutumata. Vahe on vaid selles, et „R“ ja „RKM“ šifrite kasutamine katkes insitutsionaasle muutusega ning uus šifr on „ETDM“. See kajastub vaid muuseumide infosüsteemis, objektidele peale kantud numbrid jäävad puutumata.⁴⁵ Vahe on vaid selles, et „R“ ja „RKM“ šifrite kasutamine katkes insitutsionaasle muutusega ning uus šifr on „ETDM“.

Kokkuvõtteks võib öelda, et ehete märgistamine jääb keeruliseks küsimuseks ning siin ei saa olla universaalset lahendust. Iga ehe vajab individuaalset lähenemist, mis tuleneb selle eripäradest. Suurema pinnaga ehete märgistamiseks võib kanda numbreid otse objekti peale, kaitstes Paraloid B72 lahusega objekti originaalpinda ning numbrit ennast. Ehetele, mille märgistamine on tehniliselt võimatu, jääb paremaks märgistamisviisiks sildi külge kinnitamine. Sel juhul tuleks kinnitada ka foto objektist selle säilitamise ümbrise (nt karbi peale) peale, et vältida segadust sildi eemaldamise puhul.

⁴⁵ M. Alber, intervjuu. Küsitles autor, 10. V 2017. Märkused autori valduses.

4. DOKUMENTEERIMINE

4.1. Uute museaalide vastuvõtmine ja dokumenteerimine

ETDM kogub, säilitab, uurib, vahendab ja eksponeerib eesti tarbekunsti ja disaini ning sellega seotud materjale teaduslikel, hariduslikel, meelelahutuslikel ja kultuuriidentiteedi edendamise eesmärkidel. Kultuuripärandi säilitamisel lähtutakse rahvusvahelisest muuseumieetika põhimõtetest ja ETDMi kogumispõhimõtetest.⁴⁶ Muuseum täiendab muuseumikogu eesmärgipäraselt, lähtudes muuseumikogu täiendamise ja asja muuseumisse hoiule võtmise komisjoni otsustest. Kultuuriväärtusega asja museaalina arvele ja muuseumisse hoiule võtmine, märgistamine, säilitamine, muuseumikogust väljaarvamine ja üleandmine toimub muuseumiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud korras.⁴⁷

Kogumispõhimõtted on muuseumikogu eesmärgipärase täiendamise aluseks olevad suunised, mis annavad muuseumikogu täiendamiseks selged valikukriteeriumid. Kogumispõhimõtete koostamisel lähtutakse olemasoleva muuseumikogu ülevaatest ning juurdekasvuvõimaluste ja säilitustingimuste analüüsist, arvestades muu hulgas seotud muuseumide tegevust.⁴⁸

Muuseum ei võta arvele asja, mille säilitamiseks, eksponeerimiseks või mille üle arvestuse pidamiseks puuduvad tingimused või eelarvelised võimalused.⁴⁹

Uute museaalide dokumenteerimise teema ei ole uudne ning selle juriidiline pool on päris põhjalikult kirjeldatud seadusandlikes- ja muuseumide dokumentides. Kuid muuseumides on välja kujunenud tendents, et need kajastavad museaalide kohta tihti ainult baasinfot. Kõige rohkem puudutab see uusi objekte, mida muuseumid ostavad otse kunstnike käest.⁵⁰ Siinkohal pean vajalikuks märkida, et muuseumi edasine töö esemetega muudab mingil määral nende

⁴⁶ Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogude korralduse eeskiri, peatükk 4, lk.4. Koopia autori valduses.

⁴⁷ Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi põhimäärus, 2013. – Riigi Teataja, §4. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013050> (vaadatud 28. IV 2017).

⁴⁸ Muuseumiseadus, §2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> (vaadatud 10. IV 2017).

⁴⁹ Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogude korralduse eeskiri, peatükk 4, lk. 5. Koopia autori valduses.

⁵⁰ S. Stigter, The Artist Interview in Conservation Research töötoa materjalid, 2016, märkused autori valduses.

tähendust ning loob uut väärtust. Samuti kogusse kuuluvate museaalide tähendust mõjutavad edasised uuringud ning näitused, kus objekte eksponeeritakse.⁵¹

Kui muuseum võtab arvele vana objekti, siis on selle tausta uurimine võrdlemisi lihtne. Tavaliselt küsitakse omanikult, milline on selle eseme ajalugu. Tüüpilised küsimused on: kellele ese kuulus, mis ajast võib olla pärit, kuidas tema sai eseme endale jne. Omanik võib ka ise rääkida juurde mõne huvitava loo. Kuid tihti juhtub ka nii, et omanik ei tea mitte midagi objekti ajaloost ning muuseumi töötajad peavad iseseisvalt objekti attributeerima.

Tulenevalt muuseumi tüübist on museaalil aspekte, mis on olulisemad kui eseme varasema kasutusega seotud lood. Seetõttu võib ka olla museaali tausta lugu teisejärguline. Tulenevalt muuseumi ressursside piiratusest valitakse vaid muuseumile olulisemad objektide aspektid, mille uurimisele rõhku pannakse.⁵²

Kunstniku loominguga on teistsugune olukord. Tema käest küsitakse tavaliselt ainult, mis aastal ja mis materjalist on tema teos valmistatud. Samuti võidakse küsida tehnikate kohta, mida ta kasutas teose loomiseks. Sellega kahjuks nimekiri piirdub ja see on probleem paljudes muuseumides.

Esitades kunstnikule lisaküsimusi, võib oluliselt lihtsustada konservaatori või koguhoidja tööd tulevikus ning parandada võimalusi objekti säilitamiseks tema võimalikult autentsel kujul. Seega toon välja, millised küsimusi võib kasutada ehete kohta lisainfo saamiseks.

1. Milliseid materjale on kasutatud objekti valmistamisel (nende hulgas liimid, värvid, lakid jne)
2. Kust pärinevad kasutatud materjalid?
3. Kui aktsepteeritav on kunstniku jaoks eseme loomuliku vananemise jälgede tekkimine/patineerumine?
 - metalli oksüdeerimine
 - kulumise jäljed
 - elementide kadumine
 - mustuse jäljed

⁵¹ K. Tiitsar, e-mail töö autorile, 18. V 2017.

⁵² Sealsamas.

- objekti algupärase vormi muutumine
 - mõrad
 - läbipaistmatumaks muutumine (läbipaistvate plastikute ja epoksiitide puhul)
4. Tuua välja, mis muudetused ei ole kunstniku jaoks aktsepteeritavad, kui neid ei ole mainitud.

Eespool kirja pandud küsimused hõlmavad suuremal või väiksemal määral erinevate materjalide puhul esinevaid probleeme. Selgituseks mõned näited, kuidas kunstniku vastused võivad tulevikus konserveerimisel või eksponeerimisel abiks olla.

Kui on plaanis näitusele välja panna hõbeese, mis on aastatega oksüdeerunud, tekib küsimus, kas puhastada seda või mitte. Juhul, kui kunstnik ütles, et objekti pinna tumenemine ei ole tema jaoks vastuvõetav (läikiv pind on osa tema kontseptsioonist), siis tuleb objekt puhastada. Või kui näiteks epoksiidvaigust valmistatud ese on kaotanud läbipaistvust, mis oli tähtis kunstniku jaoks, võib eksponeerida seda koos fotoga objekti valmistamise ajast.

Töö lisana on esitatud näide ankeedist, mida võiks täita kunstnik oma teose kirjeldamiseks. Loomulikult on parema tulemuse saavutamiseks vaja teha põhjalikum intervjuu kunstnikuga, kuid juba mõned universaalsed küsimused on suur samm edasi. Praegu see teema on väga aktuaalne ning paljud kaasaegse kunstiga tegelevad muuseumid viivad aktiivselt läbi intervjuusid kunstnikega.

4.2. Konserveerimistööde dokumenteerimine

Konserveerimistööde dokumenteerimise probleemiga puutusin ise kokku oma viimases kursuseprojektis, mille raames konserveerisin ehteid muuseumi uue püsiekspositsiooni jaoks. Dokumenteerimise tegi keerulisemaks see, et tavaliselt ei viida konserveerimistöid läbi muuseumis ning muuseumidel ei ole kahjuks võimalik pidada konservaatori ametikohta. ETDMis on hetkel varasemast ajast säilinud vaid üksikud vabas vormis restaureerimise kirjeldused ning tõenäoliselt jäid mõned läbiviidud konserveerimistööd ka dokumenteerimata.

Oma konserveerimistööde aruande tegin KANUTi metallesemete konserveerimistööde aruande alusel. Kasutatud alus sobis ehte konserveerimistööde aruande jaoks peale osalisi muudatusi.

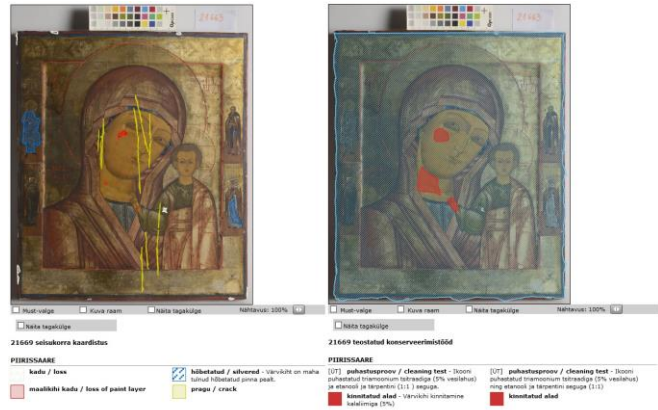
Selle töö raames koostasid ehte konserveerimistööde aruande põhja. Selle aluseks oli võetud KANUTi metallobjektide konserveerimispass. Sarnaseid konserveerimistööde aruande vorme kasutavad ka mitmed teised konserveerimisega tegelevad asutused, kaasa arvatud Eesti Kunstiakadeemia Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond. Vajadusel saab konserveerimispassi minimaalsete muudatustega kohandada teiste esemete konserveerimistööde aruandeks.

Koostatud aruande vorm on toodud töö lisa nr 5.

Tekstidokumendi alternatiiviks võib tulevikus olla ka digitaalne keskkond, kus saab kiirelt ja mugavalt luua konserveerimistööde aruande, teostada kahjustuste graafilist kaardistamist ning koondada kergesti ligipääsetaval moel kokku kogu konserveerimisalane materjal, kaasa arvatud fotodokumentatsioon. Selline keskkond – digiteek - töötati välja Eesti Kunstimuuseumis lähtudes sealsete museaalide dokumenteerimisvajadusest, hiljem modifitseeriti digiteeki ka Eesti Kunstiakadeemia tarbeks.

Digiteek on koht, mis koondab kokku Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakonnaga seotud informatsiooni: konserveerimistööde aruanded, tuntud erialaspetsialistidega läbi viidud intervjuud, olulisemad õppetöö materjalid ning meie tegevust kajastava

fotomaterjalid.⁵³ Digiteek võimaldab mugavalt dokumenteerida konserveerimistöid ning markeerida objekti kahjustused fotol, kasutades olemasolevat legendi.

19. Piirissaare ikoonude kahjustuste ja konserveerimistööde markeerimine

⁵³ Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse digiteek. <https://digiteek.artun.ee/> (vaadatud 10. V 2017).

5. EESTI TARBEKUNSTI JA DISAINIMUUSEUMI PÜSIEKSPOSITSIOONID

Eesti tarbekunsti ajalugu vahendava püsiekspositsiooni kõrval alustati 1982. aastal süstemaatilise näitustegevusega. Paarikümne aasta jooksul on korraldatud üle 100 eesti tarbekunsti ja disaini temaatilise, retrospektiivse ja isiknäituse. 1984. aastast peale on muuseum teiste maade kultuuriväärtusi vahendanud üle 50 korra. Eesti tarbekunsti tutvustamine välismaal sai alguse 1989. aastal. 1997. aastast on muuseum korraldanud koos MTÜ Tallinna Rakendus kunsti Triennaali Ühendusega rahvusvahelisi tarbekunstitriennaale.⁵⁴

5.1. Eesti disaini püsiekspositsioon

Alates 2013. aasta aprillist on Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseumis esmakordselt avatud eesti disaini püsiekspositsioon. Eesti disainiajalugu, eelkõige tootedisaini erinevaid aspekte puudutav, on esitatud iseseisva loo ja väljapanekuna, keskendudes eelkõige 20. sajandile ja kaasajale. Kokku on eksponeeritud on üle 350 eseme erinevatelt autoritelt ja ettevõtetelt.⁵⁵

20. Disaini püsiekspositsiooni vitriin

Ekspositsioon jätab hea mulje, ülesehitus on loogiline ja selge ning informatsioon objektide kohta on kergesti nähtav. Vitriinid on valgustatud külgedelt ja tagantpoolt, mis aitab luua pehmet valgust. Tänu sellele muutub esemete vormide hoomamine lihtsamaks ning ei tekki üleliigseid läikeid. Eriti efektsed näevad selles valguses välja klaasesemed.

Sõltumata sellest, et ekspositsiooni esteetiline pool on lahendatud väga hästi, võib ekspositsiooniruumides, nagu hoidlaski, olla säilitamise aspektist üheks probleemiks välistingimuste mõju näituseruumi sisekliimale.

⁵⁴ M. Alber, K. Lobjakas, A. Libi, A. Tiivel, Ajamustrid, lk. 8.

⁵⁵ Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseumi veebileht. <http://www.etdm.ee/et/> (vaadatud 22. IV 2017).

Ruumi planeeringu põhjal võib oletada, et teatud mõju võib esineda. Vitriinid on sisseehitatud süvenditesse, kus asuvad laudadest plaatidega ja trellidega kaitstud aknaavad. Selline ajalooline konstruktsioon ei ole piisavalt hermeetiline ning tõenäoliselt ei taga piisavalt stabiilset kliimat museaalide jaoks. See on vältimatu probleem paljudes näituseruumidena kasutatavates ajaloolistes hoonetes. Probleemi lahendust võib otsida koos arhitektuuri konservatoriga, kes võib soovitada sobilikku lahendust. See võib olla näiteks akende restaureerimine.

Üheks võimaluseks on hermeetiliste vitriinide ehitamine, mis oluliselt vähendab välistingimuse mõju museaalidele, kuid mille miinuseks on kõrgem maksumus ning hooldamiskulud. Tavaliselt kasutatakse neid eriti väärtuslike ja keskkonna tingimuste suhtes tundlike esemete säilitamiseks. Vitriinides võivad ka olla kliimakontrolli süsteem. Tavaliselt on seda kasutatud arheoloogiliste leiude või teiste kliima suhtes tundlike esemete puhul. Näideks toon ERMi Mordva ehete vitriini, kus on oma kliimakontroll. (ill 22).⁵⁶

Teiseks suureks probleemiks on vitriinide materjalide sobilikkus museaalide eksponeerimiseks. Näiteks disaini püsiekspositsiooni vitriinide konstruktsioon on ehitatud puidust ning riiulid laminaadiga kaetud saepuruplaadist. Puitmaterjalide kasutamine ei ole soovitatav, kuna selle mõju kiirendab materjalide vananemist (vaata „Tarbekunsti püsiekspositsioon“). Samal ajal võib märkida, et mineraalklaas on hea valik vitriini esiseina jaoks. Klaas on keemiliselt väga stabiilne

21. Aknaava disaini püsiekspositsiooni vitriini taga

22. Mordva ehed vitriinis.

⁵⁶ K.-E. Hiiemaa. Küsitles autor, 7. IV 2017. Märkused autori valduses.

materjal ning valides klaasi ja plastiku vahel, võiks tavaliselt eelistada klaasi. Plastikud võivad olla lämmastikoksiidi allikaks, mis tugevalt mõjutavad rauda ja vaske.⁵⁷

Lisaks sellele on kasutatud vitriinide ehitamiseks valget sünteetilist vilti ja valgust hajutavat sünteetilist riidet.⁵⁸ Juhul, kui need ei ole spetsiaalsed materjalid, mis on mõeldud museaalide säilitamiseks.

Seetõttu on väga tähtis uurida, kuidas need mõjutavad erinevaid materjale. Selleks võib läbi viia Oddy testi, mis on loodud spetsiaalselt hoidlates ja näituseruumides kasutatavate materjalide testimiseks.

Oddy testiks nimetatakse katset, mille töötas 1973. aastal välja Briti Muuseumi konserveerimisteadlane Andrew Oddy. Aja jooksul erinevate konserveerimisteadlaste poolt pisut täiustatuna on see test Briti Muuseumis kasutusel tänaseni. Oddy testi puhul kasutatakse kahjulike ühendite tuvastamiseks puhtaid, kõrge metallisisaldusega vase-, hõbeda- ja pliiakuponge, mille korrodeerumine viitab erinevatele vanandamiskatsel tekkivatele ühenditele. Vase korrosioon viitab kloriididele, oksiididele, väävliühenditele, hõbeda korrosioon väävliühenditele ja plii kahjustumine hapetele (sh orgaanilistele) ning aldehüüdidele.⁵⁹

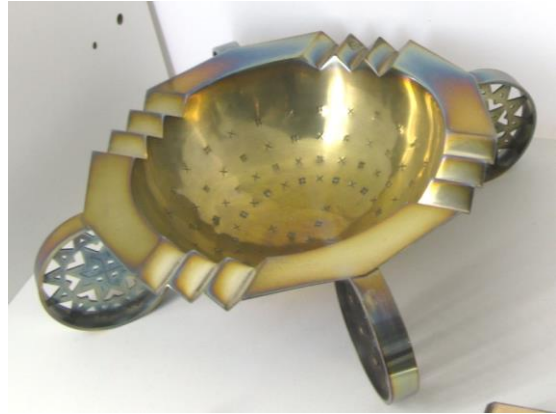
23. Ehted disaini püsiekspositsioonil

⁵⁷ Thickett, D. and Lee, L.R.. Selection of Materials for the Storage or Display of Museum Objects. London: The British Museum, 2004, lk. 6, http://www.britishmuseum.org/pdf/OP_111%20selection_of_materials_for_the_storage_or_display_of_museum_objects.pdf (vaadatud 16. III 2017).

⁵⁸ K. Tiitsar, e-mail töö autorile, 15. V 2017.

⁵⁹ Oddy test – materjalide keemilise ohutuse indikaator. – Eesti Rahva Muuseumi ajaveeb 17. IX 2015. <http://blog.erm.ee/?p=6823> (vaadatud 8. IV 2017).

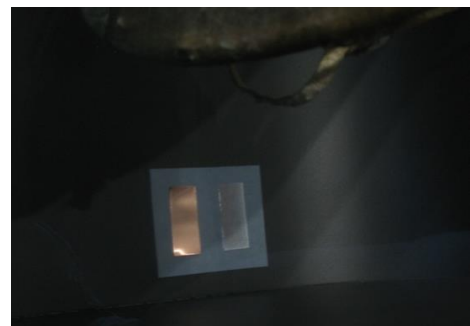
Alates 2003. aastast kasutatakse Briti Muuseumis n-ö kolm-ühes meetodit, kus õhukindlalt suletavasse katseanumasse paigutatakse ühes testitava materjali ning väikese koguse veega kõik kolm metallkupongi. Anum asetatakse kuivatuskappi 60°C juurde 28 päevaks. Pärast katse lõppu jäädvustatakse metallkupongidele tekkinud korrosioonikiht, määratakse selle ulatus ning selle järgi hinnatakse testitav materjal kasutamiseks sobivaks, ajutiseks kasutamiseks sobivaks (kuni kuus kuud) või kasutamiseks mitesobivaks. Kuigi Oddy test ei anna täpset vastust, missuguseid ühendeid ja mis koguses konkreetselt eraldub, annab see siiski aimu, kas testitav materjal eritab kahjulikke ühendeid või mitte.⁶⁰

24. Oksudeerunud pinnaga hõbeese disaini püsiekspositsioonil

Juhiks taas tähelepanu, et järeldused ETDMi disaini püsiekspositsiooni kohta on tehtud eksponeeritavate esemete muutuste ja ruumi analüüsi põhjal.

Eriti heaks indikaatoriks võib antud ekspositsioonis pidada hõbetatud ja hõbeesemeid (ill 23, 24). Nelja aastaga on läikivatele hõbepindadele tekkinud tume oksiidikiht.

25. Vask ja plii testiribad ERMi vitriinis

Oksiidi kihi värv varieerub kollase, halli, tumepunase ja sinise vahel. See näitab, et vähemalt üks varem mainitud probleemidest on kindlasti olemas. See võib olla nii kliimast kui ka kasutatud materjalidest põhjustatud probleem.

Samuti võib kasutada testribasid keemiliste ärritajate avastamiseks. Näiteks ERMis on mõnedes metallesemetega vitriinides paigutatud vask ja plii testiribad.

Tulevikus võiks eksponeerimiseks kasutatavate materjalide mõju vähendamiseks osta spetsiaalseid materjale, mis on mõeldud selleks eesmärgiks või iseseisvalt testida materjale. Testimine lubab vältida keemiliselt ebastabiilsete materjalide kasutamist ning järelkult parandada eksponeerimistingimusi.

⁶⁰ Oddy test – materjalide keemilise ohutuse indikaator. <http://blog.erm.ee/?p=6823> (vaadatud 8. IV 2017).

5.2. Eesti tarbekunsti püsiekspositsioon

Alates 4. Märtsist 2017. a. on Eesti Tarbekunsti- ja Disanimuuseumis avatud seni mahukaim Eesti tarbekunsti püsiväljapanek. Muuseumi 2. korruse

450 m²-l paiknev näitus koondab ligi 400 kunstniku enam kui 2000 teost ning annab võimaluse saada ülevaade Eesti tarbekunsti arengust ning sellel väljal tegutsenud ja tegutsevate kunstnike loomingust möödunud sajandi algusest tänaseni, Adamson-Ericust Tanel Veenreni. Teadlikult valitud traditsiooniline eksponeerimislaad on kantud soovist teha kättesaadavaks võimalikult lai valik muuseumi kollektsioonist, lähenedes seeläbi nii palju kui võimalik avafondi ideele. Avatud väljapaneku eesmärk on eksponeerida hoolikalt komponeeritud läbilõiget Eesti tarbekunstist. Ekspositsioon on jagatud tinglikult kaheks, võimaldades saada nii ülevaatlikku tervikpilti kui ka tihedat kontsentrati Eesti unikaalse tarbekunsti erialadest, tegutsenud autoritest ja valminud teostest. Seekord on iga kaasatud eriala lugu esitatud iseseisvana. Tekkiv dialoog mineviku ja tänapäeva vahel pakub avastusterohke võimaluse tutvuda Eesti tarbekunsti äärmiselt mitmekülgse maastikuga.⁶¹

Muuseumi uus püsiekspositsioon on elamuslik ning väga hästi üles ehitatud. Ekspositsioon asub kahes ruumis, mille vitriinidest on loodud välimine ja sisemine ring. Peale vitriinide vaatamist

26. Tarbekunsti püsiekspositsiooni vitriinid

27. Tarbekunsti püsiekspositsioon

⁶¹ Uudised. PRESSITEADE 03.03.2017.

http://www.etdm.ee/et/uudised/uudised?news_id=414 (vaadatud 22. IV 2017).

võib tulla ülesse nende teisele korrusele, et lähemalt vaadata seintele riputatud teoseid. Info objektide kohta on kättesaadav raamatutest, mida saab võtta vitriinide külge kinnitatud kastidest.

Vitriinide konstruktsioon on ehitatud puidust ja vineerist ning kaetud laudisega. Põhiliseks värviks on kasutatud Nordsjö Professional Metal Facade värvi. MDP-plaatidest valmistatud vitriinid on värvitud Eskaro Mattilda sametmati pestav seinavärviga. Vitriinide ees on mineraalklaas.⁶²

Puitmaterjalid nagu MDF-plaat on väga levinud tänu oma pragmaatilisele ja kättesaadavusele. Kuid puitmaterjalid eraldavad lenduvaid orgaanilisi ühendeid (*VOCs*) näiteks nagu etaanhapet ja metaanhapet ning formaldehüüdi, mis põhjustavad objektide vananemist, seetõttu ei saa need läbida Oddy testi. Juhul, kui puitmaterjali kasutamine vitriinide ehitamisel on vältimatu, siis peab puitmaterjali pind olema kaetud lenduvate orgaaniliste ühendite eraldamise takistava kihiga.⁶³

Sellest võib järeldada, et suurim saasteainete tekkimise allikas on puitmaterjalid. Kuid tuleb võtta arvesse, et enamuse puitmaterjalide pinnast on kaetud värviga, mis vähendab saasteainete eraldumist.

28. Museaal tarbekunsti püsiekspositsioonis

Kliima ekspositsiooniruumis on tõenäoliselt võrdlemisi stabiilne. See on väga suur ruum kiviseintega ning seal ei ole suuri aknaid. Võib välja tuua vaid selle, et mõned suuremad objektid koos alustega on paigutatud radiaatori kohale. Tõenäoliselt just need museaalid on kõige rohkem mõjutatud keskküttega põhjustatud kliima muutustest. Kui radiaatori kohale museaalide paigutamine on vältimatu, tuleb valida kliima suhtes kõige vähem tundlike objekte, näiteks nagu muuseumi poolt valitud keraamiline kuju.

⁶² K. Tiitsar, e-mail töö autorile, 15. V 2017.

⁶³ Conservation and Exhibition Planning: Material Testing for Design, Display, and Packing. Washington, 2015. lk. 31, <http://www.conservation-us.org/docs/default-source/education/materialtestingconference-2015-abstractbooklet2FEA0168725A.pdf?sfvrsn=2> (vaadatud 18. III 2017).

KOKKUVÕTE

Bakalaurusetöö eesmärgiks oli uurida ehete säilitamise teemat erinevate allikate põhjal. Töö praktiliseks väljundiks sai Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseumi jaoks koostatud alused ehete dokumenteerimiseks ning soovitude nimekiri ehte- ja metallikogu säilitustingimuste parandamiseks. Tahan pöörata tähelepanu sellele, et välja toodud soovitusel kattuvad mingil määral muuseumi plaanidega, nii inventari kui pakkematerjalide osas, kuid pidasin vajalikuks neid esile tuua tervikliku pildi loomiseks. Töös vaatlesin ehete ja metallesemete säilitamiseks ning eksponeerimiseks sobilikku kliimat ja materjale, samuti käsitlesin ehete märgistamise teemat ning konserveerimistööde ja uute museaalide dokumenteerimist moel, mis hõlbustaks tulevikus konserveerimisotsuste tegemist ning objektide säilitamist.

Ehete säilitamises kõige tähtsamaks on luua säilitamiseks sobiliku temperatuuriga ja suhtelise õhuniiskusega ning saasteainetest vaba keskkonda. Temperatuuri ja õhuniiskuse puhul on väga oluline stabiilsus, sest nende väärtuste järsud muutused mõjutavad esemeid märgatavalt. Selleks et luua saasteainetest vaba keskkonda, tuleb arvestada kahte faktorit – säilitamiseks kasutatud materjalide valikut ning võimalike ehete mõju üks teisele. Näiteks puidust valmistatud ehteid on parem eraldada metallobjektidest, kuna puitmaterjalid eraldavad lenduvaid orgaanilisi ühendeid, näiteks etaanhapet ja metaanhapet ning formaldehüüdi. Samuti ei ole hea kasutada puitmaterjale hoidlas ega näituste loomiseks. Juhul, kui see on vältimatu, peab puidupind olema paetud kaitsekihiga.

Tahan lisada, et see uuring pakkus mulle unikaalset võimalust tutvuda erinevate muuseumide konserveerimisstuudiote ja hoidlatega. Samuti oli väga huvitav uurida kuidas toimivad ajaloolistes hoonetes asuvad muuseumid.

Kui minna veelgi kaugemale ehete säilitamise teemaga võib hakata kasutama praktilal töös kirjeldatud meetodeid ja printsiipe. Muuseum planeerib välja vahetada disaini püsiekspositsiooni 2018. aastal.⁶⁴ See oleks hea võimalus nende teadmiste praktiliseks rakendamiseks.

⁶⁴ K. Tiitsar, e-mail töö autorile, 18. V 2017.

Soovitused ja ettepanekud ETDMile ehte- ja metallikogu säilitamiseks ja eksponeerimiseks

Hoidlas ning näituseruumis võib sisekliima jälgimiseks paigutada salvestavaid keskkonnatingimuste mõõdikuid. (Muuseumil juba on lähiajal plaanis paigutada ekspositsiooni Hobo logerid ning vahetada selle käigus välja ka hoidlaruumides seni kasutatud mõõtmisvahendid.)

Arvesse võttes seda, et kogu koosneb enamasti metallesemetest, kuid leidub ka esemeid teistest materjalidest, millele võib soovitada keskmist temperatuuri umbes 16 °C. Natukene kõrgem temperatuur on samuti aktsepteeritav.

Arvestades, et suurim osa kogust moodustavad metallesemed (paljud ka poleeritud pinnaga), võiks ehte- ja metallikohuhoidla niiskuse tase olla 30-40% vahemikus. Samas võib sobilikuks pidada õhuniiskust kuni 50%.

Sõltumata sellest, et on olemas ideaalsed hoiutingimused, on siin oluline mõista, et hoiutingimuste loomisel tuleb arvesse võtta olemasolevaid tingimusi ning rahalisi võimalusi, mis on alati piiratud. Juhul, kui ei ole võimalik luua ideaalseid tingimusi, võib piirduda stabiilse sisekliima loomisega.

Hoidla kliima paranduseks võib restaureerida või asendada akna (sõltuvalt akna seisukorrast) ning uuendada aknakatet päiksekiirguse mõju vähendamiseks.

Osa vanu kappe võiks asendada roostevaba terasest väljatõmmatavate sahtlitega kappidega, mis hästi sobivad ehete säilitamiseks. Sahtlite sisse võib paigutada ehteid nii lahtiselt kui ka koos karpidega. Lahtiselt hoiustatud ehete aluseks võiks kasutada näiteks polüetüleenvahtu või mõnda muud sobilikku (testitud) pehmet materjali.

Ideaaljuhul ei paigutata museaale üks teise peale. Võimalusel võib vältida minigrip kottide kasutust, eriti õrnade objektide puhul. Nende säilitamiseks võib vajadusel valmistada spetsiaalse hoiukarbi.

Et kaitsta suuremaid metallesemeid tolmu ja mustuse eest võib neid katta mikolentiga. Tuleb vältida tavalise kile kasutamist museaalide hoiustamisel. Riiuli pinna võib katta õhukesega vahtplastiga või muu sobiva materjaliga.

Museaalide märgistamiseks võib kasutada järgmist süsteemi:

Suurema pinnaga ehte märgistamiseks selle tagumise/sisemise külge kanda Paraloid B 72 ja atsetooni või etanooli lahust (5-25% sõltuvuses vajadusest), selle peale kanda number tindiga või markeriga ning katta veel ühe Paraloidi lahuse kihiga.

Ehetele mille märgistamine on tehniliselt võimatu võib kinnitada külge pabersilt numbriga. Sel juhul on hea ehte karbi peale lisada foto museaalist, et vältida segadust pärast sildi eemaldamist.

Varasemal ajal museaalidele kantud märgistusi võib säilitada ning asendada neid ainult sel juhul, kui number enam ei ole loetavad.

Kui muuseum võtab arvele uut ehet ning ostab selle kunstniku käest võib paluda mug mal täita ankeeti oma teose kohta. See annab palju kasulikku infot konservaatorile ja koguhoidjale, kes tulevikus peavad tegelema selle säilitamisega, konserveerimisega ning eksponeerimisega.

Töö raames sai koostatud selleks sobilik ankeet ning see on kättesaadav töö lisast.

Konserveerimistöode dokumenteerimiseks võib kasutada töö raames koostatud konserveerimispassi põhja, mis on koostatud KANUTi konserveerimispassi baasil.

Kättesaadav töö lisast.

Ehete seisundi kirjeldamiseks võib kasutada töö lisast leiduva seisundipassi põhja, mis on koostatud Eesti Kunstimuuseumi seisundipassi baasil.

Muuseumi näitusesaalide puhul kehtivad samad soovitused nagu hoidla puhul. Neid võiks varustada niiskuse ja temperatuuri mõõdikutega ning saadud andmete põhjal otsida lahendust kliima parandamiseks. Samuti vitriinide ehitamiseks tuleks kasutada keemiliselt stabiilseid materjale. Juhul, kui need ei ole mõeldud spetsiaalselt museaalide säilitamiseks materjale võib uurida ning testida iseseisvalt (nt läbi viija Oddy testi).

KASUTATUD MATERJALID

Kirjandus

Alber, Merike; Lobjakas, Kai; Libi Airi; Tiivel Anne. Ajamustrid: Töid Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogudest. Tallinn: Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, 2008.

Konsa, Kurmo. Artefaktide säilitamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007.

Lobjakas, Kai. Kunsti ja tööstuse vahel. Kunstitoodete kombinaat. Tallinn: Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, 2014.

Intervjuud ja vestlused

Alber, Merike. Küsitles autor, 10. V 2017. Märkused autori valduses.

Frajerova, Karla. Küsitles autor, 22. III 2017. Märkused autori valduses.

Hiiemaa, Karl-Erik. Küsitles autor, 7. IV 2017. Märkused autori valduses.

Jäe, Ülle. Küsitles autor, 7. IV 2017. Märkused autori valduses.

Tiitsar, Ketli. Küsitles autor, 8. III 2017, 16. III 2017. Märkused autori valduses.

Viljus, Aive. Küsitles autor, 16. III 2017. Märkused autori valduses.

Käsitkirjalised ja publitseerimata materjalid

Adamson, Helen, e-mail töö autorile. Saadud 14. V 2017.

Alber, Merike, e-mail töö autorile. Saadud 13. V 2017.

Lobjakas, Kai, e-mail töö autorile. Saadud 17. V 2017

Saaret, Tarmo, e-mail töö autorile. Saadud 18. V 2017.

Tiitsar, Ketli, e-mail töö autorile. Saadud 15. V 2017, 18. V 2017.

Kukk, Kaie. Ennetava konserveerimise kursuse materjalid, 2016.

Stigter, Sanneke. The Artist Interview in Conservation Research töötoa materjalid, 2016.

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi kogude korralduse eeskiri, 2004 (täiendatud 2010).

Koopia autori valduses.

Internetiallikad

Conservation and Exhibition Planning: Material Testing for Design, Display, and Packing.

Washington. 2015.

<http://www.conservation-us.org/docs/default-source/education/materialtestingconference-2015-abstractbooklet2FEA0168725A.pdf?sfvrsn=2> (vaadatud 18. III 2017)

Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse digiteek. <https://digiteek.artun.ee/> (vaadatud 10. V 2017)

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi veebileht <http://www.etdm.ee/et/> (vaadatud 22. IV 2017).

Muuseum. Ajalugu. <http://www.etdm.ee/et/muuseum/> (vaadatud 22. IV 2017).

Muuseum. Ehte- ja Metallikogu.

<http://www.etdm.ee/et/muuseum/ehtekogu/> (vaadatud 22. IV 2017).

Uudised. PRESSITEADE 03.03.2017.

http://www.etdm.ee/et/uudised/uudised?news_id=414 (vaadatud 23. IV 2017).

Kaelaehe „Naabrist parem“. ETDM _ 16481 Ehe 2373, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, http://muis.ee/museaalview/2923077_ (vaadatud 9. V 2017).

Kaelaripats „Põimumine“. ETDM D_ 190 14995 j Ehe, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, http://muis.ee/museaalview/1466245_ (vaadatud 9. V 2017).

Laokapp, 1800 x 800 x 400 mm, hall. – AJ Tooted AS koduleht, <https://www.ajtooted.ee/ladu-ja-toostus/ladu/laokapid/laokapp/463785-19432881.wf?productId=19432904> (vaadatud 14. V 2017).

Oddy test – materjalide keemilise ohutuse indikaator. – Eesti Rahva MuuseumI ajaveeb 17. IX 2015

<http://blog.erm.ee/?p=6823> (vaadatud 8. IV 2017).

Peets, Heige, Sünteetilised pakke-ja säilitusmaterjalid. Muuseumitöötajate säilitusalane täiendkoolitus I. Hoiustamine. Tallinn: Ennistuskoda KANUT, 2006.

<http://www.kanut.ee/loengud/loeng08.pdf> (vaadatud 28. IV 2017)

Riigi kinnisvara. – CO2. <http://www.rkas.ee/co2> (vaadatud 15. V 2017).

Rinnanõel „Rist“. ETDM R_ 6618 18922 j Ehe, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, http://muis.ee/museaalview/1596555_ (vaadatud 10. V 2017).

Thickett, D. and Lee, L.R.. Selection of Materials for the Storage or Display of Museum Objects. London: The British Museum, 2004.

http://www.britishmuseum.org/pdf/OP_111%20selection_of_materials_for_the_storage_or_display_of_museum_objects.pdf (vaadatud 16. III 2017)

Seadusandlikud dokumendid

Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi põhimäärus, 2013. – Riigi Teataja,

https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013050_ (vaadatud 28. IV 2017).

Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord, 2013.– Riigi Teataja,

https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013068_ (vaadatud 10. IV 2017).

Muuseumiseadus, 2013. – Riigi Teataja,

<https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> (vaadatud 10. IV 2017).

Illustratsioonide nimekiri

Kõikide fotode autor on Anne Raud, välja arvatud:

1. Lai 17 hoone plaan. – Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi veebileht,
<http://www.etdm.ee/uploads/images/maja4.jpg> (vaadatud 25. IV 2017).

2. Näited ETDM-i ehte- ja metallikogust. – Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi veebileht,
http://foto.etdm.ee/kogud/ehte_ja_metallikogu (vaadatud 20. IV 2017).

4. Niguliste hõbedakamber. – Niguliste Muuseumi veebileht,
<http://nigulistemuuseum.ekm.ee/hobedakamber/> (vaadatud 20. IV 2017).

7. Metallesemed ETDMis. Foto Ketli Tiitsar.

19. Piirissaare ikooni "Kaasani Jumalaema nelja pühakuga" seisukorra kaardistus ning teostatud konserveerimistööd. – EKA digiteek,
https://digiteek.artun.ee/fotod/aruanded/graafileline_dokumenteeringimine/_ajax-content/position-print/_id-1412 (vaadatud 18. V 2017).

20. Eesti disaini püsiekspositsioon. – Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi veebileht,
http://foto.etdm.ee/naitused/oid-15882/?event_id=135&offset=3 (vaadatud 16. V 2017).

26. Foto tarbekunsti püsiekspositsiooni avamisest – muuseumi grupp Facebook'is. Foto Jarmo, Nage,
<https://www.facebook.com/TarbekunstiDisainimuuseum/photos/pcb.1507030469307997/1507021795975531/?type=3&theater> (vaadatud 15. V 2017).

27. Foto tarbekunsti püsiekspositsiooni avamisest – muuseumi grupp Facebook'is. Foto Jarmo, Nage,
<https://www.facebook.com/TarbekunstiDisainimuuseum/photos/pcb.1507030469307997/1507022462642131/?type=3&theater> (vaadatud 15. V 2017).

Preservation of Jewelry Collections Based on the Example of Estonian Museum of Applied Arts and Design

SUMMARY

Anne Raud

Since ancient times jewelry art has been very important and highly valued field of applied arts. Because of jewelry long history there is large amount of jewelry in different museum and private collections. This is why the topic of jewelry preservation has been studied for a long time and it is still actual nowadays.

For my research I visited a couple of museums and met with conservators who introduced me to jewelry preservation technics and practises. The museums I visited are Museum of Decorative Arts in Prague, Estonian National Museum, Archaeological Research Collection and Niguliste Museum. I also researched various literature on the topic.

I paid a lot attention to jewelry preservation and exhibiting conditions in Estonian Applied Arts and Design museum. The practical part of my work consists in making recommendations to improve the museums jewelry collection preservation and exhibiting conditions and also create the bases for conservation reports and description of jewelry condition. Also I viewed how to interview artists and for this the aim was to compile a questionnaire for the artists where they can describe their pieces. In the future this information can help conservators to better understand and maintain suitable conditions for the jewelry.

I researched stable preservation conditions witch included climate, preservation method and chemically stable and suitable materials.

In addition a lot of attention was focused on jewelry marking. It is a complicated topic because there are some cases in witch marking on to the piece is not possible. In these cases a paper is usually attached to the object with a string.

In conclusion_I compiled a list with recommendations to ETDM how to improve preservation conditions for jewelry collection. I also added various forms for preservation and conservation process documentation .

Сохранение украшений на примере коллекции Эстонского Музея Прикладного Искусства и Дизайна

РЕЗЮМЕ

Анне Рауд

Искусство создания украшений (как ювелирных украшений, так и бижутерии) издавна высоко ценилось в обществе и занимало важное место в сфере прикладного искусства. Этим обусловлено наличие большого количества украшений в разных музеях и частных коллекциях. Проблемы сохранения украшений является актуальной для современных музеев.

Мне удалось посетить несколько музеев, где консерваторы ознакомили меня с принципами и методами сохранения украшений, а также я изучила литературу по данной теме. Среди посещенных музеев Эстонский Национальный музей (Eesti Rahva Muuseum), Музей Нигулисте (Niguliste Muuseum), Археологическая научная коллекция Таллинского университета (TLÜ Arheoloogia Teaduskogu) и Музей Декоративного Искусства в Праге (Museum of Decorative Arts in Prague).

Особое внимание было уделено изучению условий сохранения и экспонирования украшений в музее Эстонского прикладного искусства и дизайна.

Практическая часть работы состояла в том, чтобы дать советы Музею Прикладного искусства и дизайна для улучшения условий хранения коллекции и создать бланки для документирования состояний украшений и проведенных консервационных работ. Также в работе рассматривается тема принятия новых музеев в коллекцию украшений для получения большего количества информации об объекте,

составлена анкета, которую автор украшения сможет заполнить при передаче своего произведения музею.

Изучение подходящих условий хранения украшений подразумевает определение климата, выбор способа хранения и использование безопасных материалов. В работе рассматриваю

отдельно климат и способ хранения. Тема выбора подходящих материалов проходит через всю работу.

Кроме того, особое внимание было уделено маркировке украшений, то есть нанесению на них музейных номеров. Как выяснилось, это достаточно сложная проблема, так как нанесение номера на некоторые предметы технически невозможно. В таком случае обычно используется бумажная этикетка с номером, прикрепляемая к украшению ниткой.

В заключении представлен список рекомендаций для улучшения условий хранения коллекции украшений Музея прикладного искусства и дизайна. Также в приложении представлены бланки для документирования консервационных работ, для описания состояния музеев, а также вопросы художнику, чье произведение принимается в коллекцию музея.

LISAD

Lisa 1. SEISUNDIPASS/CONDITION REPORT

Institutsiooni nimetus ja aadress

Näituse andmed/exhibition data

Nimetus/title:

Toimumisaeg/Exhibition period:

Teose andmed/Artwork data

Nimetus/Title:

Autor/Artist:

Museaali number/

Dateering/Dating:

Tehnika/Technique:

Materjalid/Materials:

Mõõdud/Dimensions: Kõrgus/height (cm):

Laius/Width (cm):

Paksus/Thickness (cm):

Muu info mõõtmete kohta/Other dimensions information:

Seisundi andmed/Condition data:

Üldhinnang/General assesment: Mitterahuldav/unacceptable

Kehv/poor

Rahuldav/fair

Hea/Good

Seisundi kontrollitud/Condition controlled

1.	Nimi/name	Kuupäev/date	Koht/place	Allkiri/signature
	_____	_____	_____	_____
2.	Nimi/name	Kuupäev/date	Koht/place	Allkiri/signature
	_____	_____	_____	_____
3.	Nimi/name	Kuupäev/date	Koht/place	Allkiri/signature
	_____	_____	_____	_____

Fotod/photos

Lisage fotod objekti esi- ja tagaküljest. Kui objekt on kolmemõõtmeline, siis ka teistest külgedest (vähemalt 3-4 fotod, parem 6). Eraldi totod, mis näitavad objekti kahjustusi.

Kahjustusi tuleb kirjeldada või märkida fotode peal. Selleks võib olla kasutatud pilditööstustarkvara (nt photoshop, paint) või spetsialiseeritud programm ettevalmistatud legendiga (nt <https://digiteek.artun.ee/>).

Kahjustused/damages:

Kadu/loss

Hõõrdunud/abraded

Kriimustus/scratch

Metalli oksüdatsioon/metal oxidation

Deformatsioon/deformation

Praod/fissures

Muud kahjustused/other damages

Kui ese koosneb mitmest osast (ehte puhul nt ehe ise ja originaalkarp), siis märgitakse erinevatel osadel erinevalt neile iseloomulikud kahjustused.

Lisa 2. Ankeet kunstnikule ehte kirjeldamiseks

Ankeet muuseumi arvele võetavate ehte kirjeldamiseks. Ankeeti täitab kunstnik.

Teose nimetus	
Valmistamise aasta	
Kirjeldage teost vabas vormis. Mis on teose kontseptsioon? Mis inspireeris teid?	
Milliseid materjale on kasutatud objekti valmistamisel (nende hulgas liimid, värvid, lakid jne)?	
Kust pärinevad valmistamiseks kasutatud materjalid?	
Milliseid tehnikad on kasutatud objekti valmistamiseks?	
Kui aktsepteeritav on teie jaoks eseme loomuliku vananemise jälgede tekkimine? <ul style="list-style-type: none">• metalli oksüdeerumine• kulumise jäljed• elementide kadumine• mustuse jäljed• deformatsioon• mõrad• läbipaismatumaks muutumine (läbipaistvate plastikute ja epoksiitvaikude puhul)	
Tooge välja, millised muudetused on/ei ole teie jaoks aktsepteeritavad, kui neid ei ole varem mainitud.	

Lisa 3. Konserveerimistöõde aruande vorm

Konserveerimistöõde aruanne

Konservaator:

Aruande kinnitamise kuupäev:

Objekti kirjeldus

Objekt	MUISis olev nimetus	Digitaalne kujutis enne konserveerimist
Autor, koolkond, töökoda		
Dateering		

Materjal				
Tehnika				
Mõõtmed(mm)	Kõrgus:	Laius:	Sügavus:	Diameeter:
	Übermõõt:	Muu info mõõtmete kohta:		
Kaal	Enne konserveerimist:		Pärast konserveerimist:	
Autori või töökoja märgistus, signatuur				
Mis viisil objekt on	Nt objekti tagaküljele on kirjutatud muuseaali numbrid markeriga			

märgistatud	
--------------------	--

Objekti päritolu	Kust/kellelt ostetud või kelle poolt annetatud
Lisainfo objekti ajaloost	

Andmed varasemate restaureerimiste kohta	
---	--

Omanik / valdaja	
Omaniku inv. nr.	
Objekti püsiline MUISis	

Konserveerimisinfo

Tööd alustatud		Foto pärast konserveerimist
Tööd lõpetatud		
Ese tagastatud muuseumisse		

Tööde kokkuvõte	
Soovitused konserveeritud objekti säilitamiseks ja kasutamiseks (eksponeerimiseks, transpordiks, käsitsemiseks jms)	

Objekti kirjeldus ja seisund enne konserveerimist

Kirjeldatav struktuur tervik/osa(d)	Ülesehitus/konstruksioon	Seisundi kirjeldus
Konstruksioon		
Objekti põhimaterjal (asendada materjali nimetusega)		
Elemendid teistest materjalidest (asendada elemendi nimetusega, nt kivi)		
Pinnaviimistlus		
Kattekihid		
Manused (asendada selle nimetusega, nt kett)		

Fotod enne konserveerimist:

Digitaalne kujutis	faili nimi	kirjeldus

Konserveerimistöode kava

Konserveerimisülesanne	Näiteks ettevalmistus püsinäituseks, korrastus edasiseks säilitamiseks fondis
Konserveerimiskava	
Muudatused konserveerimise käigus	

Konserveerimistöode kirjeldus

Jrk. nr	Tööde kirjeldus	Kasutatud materjalid; töövahendid, retseptid, firmad
1.		
2.		
3.		
4.		

Fotod konserveerimise käigus ja pärast konserveerimist

Kujutis	Faili nimi	Kirjeldus

Uuringud, testid

Analüütilised vaatlused ja testid:

Jrk. nr	Meetodi kirjeldus	Tulemus
1.		
2.		
3.		
4.		

Täiendused ja viited

Kõik aruandes kasutatud fotod kättesaadavad KUST?

Viited puuduvad/*viidete olemasolul rida kustutada/*

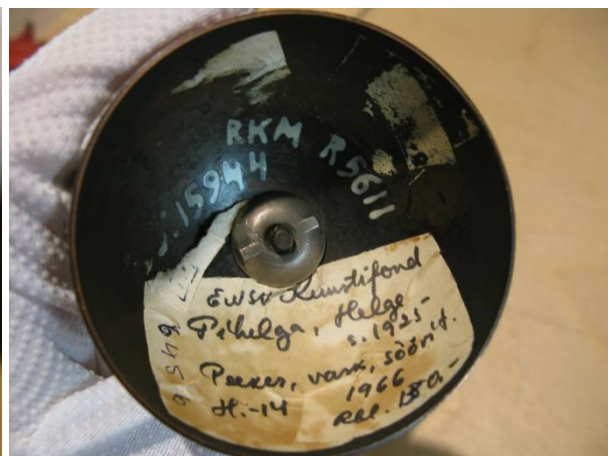
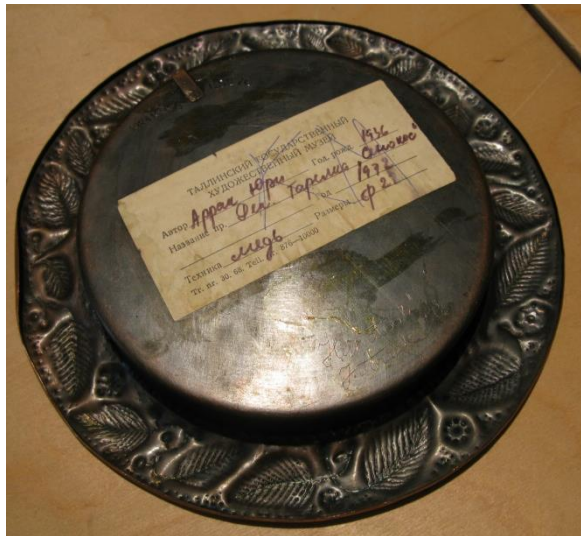
Jrk. Nr.	Varasemad konserveerimistöõde aruanded:
1.	
2.	

Viited puuduvad/*viidete olemasolul rida kustutada/*

Jrk. Nr.	Kasutatud teave:
1.	
2.	

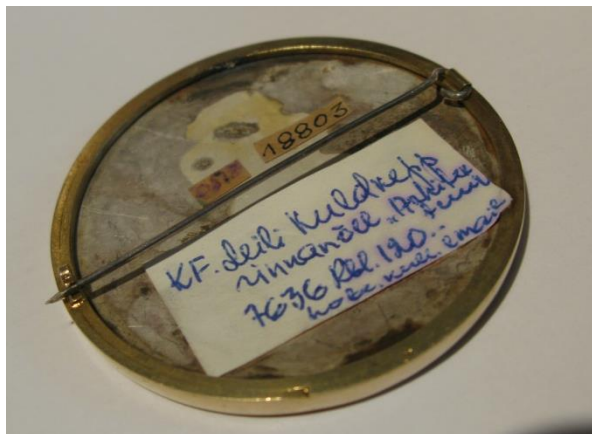
Lisa 4. Illustratsioonid

Näited metallesemete märgistamisest Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseumis

Näited ehete märgistamisest Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumis

Ehte säilitamine Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuseumis

Ehete säilitamine ja eksponeerimine Eesti Rahva Muuseumis. Autorifotod.

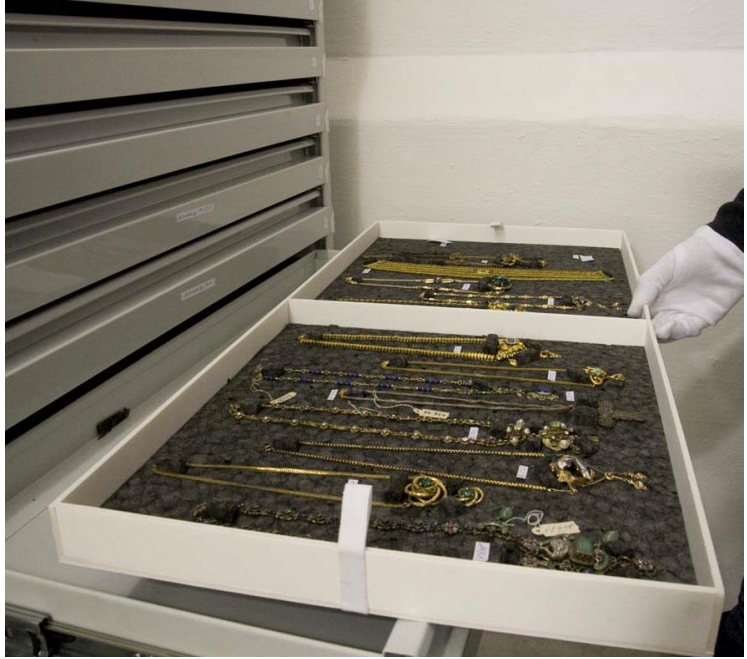

Ehete säilitamine Dekoratiivkunstimuuseumis Prahhas (*Museum of Decorative Arts in Prague*).
Fotode autor koguhoidja Milena Hořická.

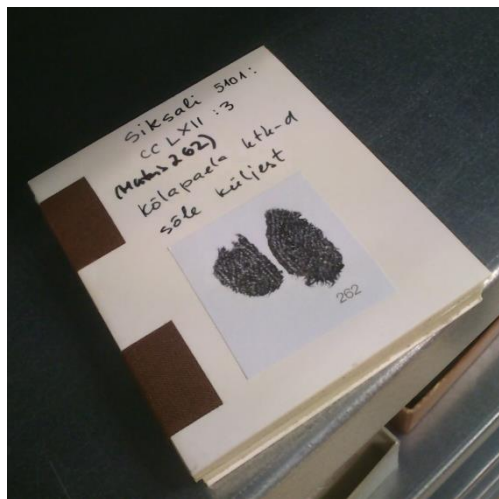

Metallesemete säilitamine Dekoratiivkunstimuuseumis Prahas (*Museum of Decorative Arts in Prague*). Autorifotod.

Näidet ehte ja metallesemete säilitamisest Arheoloogia Teaduskogus. Autorifotod.

Lisa 5. Museaalide säilitamiseks soovitatavad temperatuuri ja õhuniiskuse (RH) väärtused

K. Konsa. Artefaktide säilitamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007, lk. 52

Materjal	Muuseumi varahoidja 1994		Edson, Dean 1996	Read 1994	Johnson, Horgan 1980	Stolow 1979
	tempe- ratuur °C	RH %	RH %	RH % (optimaal- ne)	RH %	RH%
arheoloogilised leiud – puit, nahk, tekstiilid			40–60	15–55 (35)		40–60
arheoloogilised leiud – kivi, me- tall, keraamika			20–30 või vähem	0–40 (15)	nii kuiv kui võimalik	20–30 või vähem
metall	16–18	<30	15–40	15–55 (35)		
poleeritud pronks, messing			kuni 15		<30	15–40
mündid			15–40	15–40(15)	20–40	
kivi, keraamika	16–20	30–40	20–60	20–60 (20)		20–60
klaas			40–60		45–60	40–60
luu			50–60	50–60	45–60	30–60
värvitud, lakitud puit	18–20	45–55	45–60	45–60		
mööbel	18	50–55	40–60			
botaanilised objektid	<18	20–30	40–60			
kostüümid, tekstiilid	<20	45–60	30–50	30–50	45–60	30–50
nahk	<15	50	45–60	45–60		
pärgament			55–60	50–60		
maalid lõuendil	18–20	50–55	40–55	40–55		
plastmaterjalid	<20	45–55	30–50	30–50 (40)		